

rijksuniversiteit
groningen

faculteit gedrags- en
maatschappijwetenschappen

Een studie kiezen op het vmbo, een vak apart?

Een kwalitatief onderzoek naar de ondersteuningsbehoefte vanuit school van leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond bij het maken van een studiekeuze

Amber Ouwendijk - S3562115

Master Onderwijswetenschappen, track Onderwijsinnovatie

Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

Master's Thesis - PAMAOW04

Supervisor: Prof. Dr. H. Korpershoek

Tweede beoordelaar: N. Renting

10.866 woorden (exclusief samenvatting, referenties en bijlagen)

31 mei 2022

Abstract

What kind of (extra) support from school do pupils from grades 9 and 10 of vocational education from families with a migration background need when making a study choice according to the students themselves and according to different career counsellors, and to what extent does the current career guidance program at schools match this support need?

This question was central to the research and was examined based on focus group discussions with career counsellors and pupils from grades 9 and 10 of vocational education from families with a migration background at three schools.

The results revealed that both the support needs put forward by students and the needs put forward by those involved in career counselling do not match the current career guidance programs offered at school. The pupils from vocational education indicated that they especially needed more information about further educational trajectories and more practice-oriented activities such as company visits and open houses, and that they are currently receiving too little of this from their schools. The career counsellors indicated that the extra support needs mainly lies in involving parents more and developing a more realistic future perspective. This is not mentioned by students and is also not reflected in the current career guidance programs.

Based on the results, it is recommended to better tailor the career guidance program to the support needs of the students, by offering them more information- and practical-oriented activities that can be undertaken jointly with the class. In addition, it is recommended to invest more time in talking to parents and students about realistic career paths for the students.

Samenvatting

Wat voor (extra) ondersteuningsbehoefte vanuit school hebben leerlingen van 3-4 vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond bij het maken van een studiekeuze volgens leerlingen en LOB-betrokkenen, en in hoeverre sluit het LOB-aanbod op vmbo-scholen aan bij deze ondersteuningsbehoefte? Deze vraag stond centraal in het onderzoek en is aan de hand van focusgroepgesprekken met LOB-betrokkenen (n= 8) en leerlingen uit 3 en 4 vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond (n= 23) op drie scholen onderzocht.

Uit de resultaten komt naar voren dat zowel de ondersteuningsbehoeften die leerlingen aangedragen als de behoeften die LOB-betrokkenen aandragen beperkt aansluiten bij het huidige LOB-aanbod. De leerlingen uit 3 en 4 vmbo geven aan vooral behoefte te hebben aan meer informatie over verschillende opleidingen en praktijkgerichte LOB-activiteiten zoals bedrijfsbezoeken en open dagen, maar dat ze dat op dit moment te weinig aangeboden krijgen. LOB-betrokkenen geven aan dat de extra ondersteuningsbehoefte vooral ligt bij het meer betrekken van ouders en een realistischer toekomstbeeld ontwikkelen. Dit wordt door leerlingen niet benoemd en komt ook niet in het huidige LOB-aanbod naar voren.

Op basis van de resultaten wordt aanbevolen om het LOB-aanbod beter af te stemmen op de ondersteuningsbehoefte van de leerlingen, door hen meer informatie- en praktijkgerichte activiteiten aan te bieden die gezamenlijk met de klas kunnen worden ondernomen. Daarnaast wordt aanbevolen om meer aandacht te schenken aan gesprekken met ouders en leerlingen om hen beter te informeren over realistische vervolgstappen in de loopbaan van de leerling.

Inleiding

Wat wil je later worden? Deze vraag staat centraal als jongeren op het vmbo een vervolgstudie moeten kiezen. De studiekeuze is een keuze waar veel jongeren moeite mee hebben. Onderzoek van Neuvel & Van Esch (2010) laat zien dat jongeren, zelfs aan het einde van het vmbo, vaak nog twijfelen over hun studiekeuze: een kleine 60% van de jongeren weet wel redelijk in welke beroepen ze geïnteresseerd zijn, 25% van de jongeren heeft wel een voorkeur voor een studie, maar zijn er nog niet helemaal zeker van en de resterende 15% van de jongeren heeft zelfs helemaal nog geen idee van wat ze willen.

Jongeren kunnen bij het maken van hun studiekeuze het internet raadplegen, waar talloze websites, testen en professionals klaarstaan om jongeren te helpen. Daarnaast kunnen ouders en vrienden ook ondersteuning bieden. Vooral voor jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond, dit zijn jongeren waarvan ten minste één ouder is geboren in het buitenland (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022), zijn de ouders erg belangrijk bij het maken van een studiekeuze (Van Esch, 2010). Deze jongeren geven aan vaker op te kijken naar hun ouders en vaker de ervaringen en meningen van hun ouders mee te laten wegen bij het maken van een studiekeuze. Dit zorgt er echter niet altijd voor dat deze jongeren een studiekeuze maken die past bij hun interesses en capaciteiten. Het Nederlandse onderwijssysteem is namelijk complex en ouders met een migratieachtergrond kunnen daardoor soms moeite hebben om hun kind goed te ondersteunen bij het maken van een studiekeuze (Elffers, 2011; Van Rooijen et al., 2019).

Uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (2018) en een onderzoek van Elffers (2013) blijkt dat jongeren met een migratieachtergrond oververtegenwoordigd zijn in de schooluitval op het mbo. Daarnaast is het ook deze groep jongeren die vaker te maken krijgt met vooroordelen en discriminatie op de stage- en arbeidsmarkt (Bisschop et al., 2020). Voor

deze jongeren is het dus extra belangrijk dat ze voldoende ondersteund worden in het maken van een passende studiekeuze en goed voorbereid worden op de arbeidsmarkt.

Middelbare scholen kunnen ook een grote rol spelen in het ondersteunen van hun jongeren bij het maken van de studiekeuze, bijvoorbeeld door voldoende LOB-activiteiten aan te bieden. LOB staat voor loopbaanoriëntatie- en begeleiding en kan gedefinieerd worden als *“het geheel van begeleiding en activiteiten waarmee de school jongeren tijdens hun vmbo, havo/vwo of mbo-opleiding ondersteunt bij maken van loopbaankeuzes”* (Droomloopbaan, 2019). Onder LOB-activiteiten vallen bijvoorbeeld stages lopen, werkbezoeken, sollicitatietraining, een open dag bezoeken of het voeren van loopbaangesprekken met een mentor. Ondanks dat LOB geen garantie is voor de juiste studiekeuze, vergroot het de kansen daarop wel volgens een onderzoek van Warps (2013). Hierbij is het wel belangrijk dat LOB-activiteiten praktijkgericht, dialooggericht en vraaggericht zijn (Meijers et al., 2010). Middelbare scholen zijn verplicht om LOB-activiteiten op te nemen in het Programma Toetsing en Afsluiting (PTA), maar de precieze invulling van LOB mag de school zelf bepalen (Expertisepunt LOB, z.d.). LOB-activiteiten kunnen dus variëren van een aantal losse activiteiten tot volledige integratie van LOB in andere schoolvakken (SLO, 2011).

Ondanks dat er zoveel verschillende LOB-activiteiten mogelijk zijn, is er weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit van deze activiteiten en of LOB-activiteiten wel aansluiten bij de behoefte van jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond. Uit onderzoek van Constantine et al. (1998) blijkt bijvoorbeeld dat jongeren van kleur¹ lagere verwachtingen hebben over hun carrière en behoefte hebben aan meer informatie en ondersteuning bij het maken van een studiekeuze. De huidige loopbaanbegeleiding is echter gebaseerd op een westerse, individualistische visie op werk en studie en de behoeftes die hierbij

---

¹ Deze bewoording is overgenomen zoals het beschreven staat in het genoemde onderzoek van Constantine et al. (1998).

horen, terwijl jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond vaak uit andere culturen komen met een andere, meer collectivistische visie op werk en studie (Akosah-Twumasi et al., 2018). Afhankelijk van iemands culturele overtuigingen, heeft de ene jongere bijvoorbeeld meer behoefte aan informatie over studies waardoor veel nieuwe kennis wordt opgedaan en nieuwe vaardigheden worden ontwikkeld, terwijl een andere jongere vooral meer wil weten over het salaris van een bepaald beroep. Op basis van deze verschillen kan verwacht worden dat het dus niet vanzelfsprekend is dat het huidige LOB-aanbod aansluit bij de eventuele extra ondersteuningsbehoefte van jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond. Een belangrijke nuance is dat jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond niet één homogene groep vormt, onderling kunnen ze dus ook verschillen in hun ondersteuningsbehoefte.

Om meer inzicht te krijgen in de ondersteuningsbehoefte van jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond, is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd bij deze doelgroep. Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in de ondersteuningsbehoefte en de aansluiting van de op school aangeboden LOB-activiteiten op deze ondersteuningsbehoefte. De hoofdvraag luidt: *Wat voor (extra) ondersteuningsbehoefte vanuit school hebben leerlingen van 3-4 vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond bij het maken van een studiekeuze volgens leerlingen en LOB-betrokkenen, en in hoeverre sluit het LOB-aanbod op vmbo-scholen aan bij deze ondersteuningsbehoefte?* Onder LOB-betrokkenen vallen bijvoorbeeld mentoren, decanen of LOB-coördinatoren op een middelbare school. Omdat deze betrokkenen degenen zijn die het LOB-aanbod vormgeven is het interessant om te onderzoeken in hoeverre zij zich bezighouden met de (extra) ondersteuningsbehoefte van jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond en om dit perspectief te vergelijken met het perspectief van de leerlingen zelf.

De deelvragen zijn:

1. Uit welke praktijk-, dialoog- en vraaggerichte elementen bestaat het aanbod van loopbaanoriëntatie- en begeleiding op het vmbo?
2. Wat voor (extra) ondersteuning vanuit school hebben jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond van 3- 4 vmbo nodig voor het maken van een studiekeuze, volgens de LOB-betrokkenen op school?
3. Wat voor (extra) ondersteuning vanuit school hebben jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond van 3- 4 vmbo nodig voor het maken van een studiekeuze, volgens de leerlingen zelf?
4. Wat vinden jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond uit 3- en 4-vmbo van het LOB-aanbod op hun school en sluit het LOB-aanbod aan bij hun ondersteuningsbehoefte?

Met de resultaten uit dit onderzoek kan de huidige kennis over LOB en studiekeuze onder jongeren op het VMBO uitgebreid worden met informatie over de specifieke ondersteuningsbehoefte van jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond. Deze informatie kunnen zowel wetenschappers als scholen gebruiken om het huidige LOB-aanbod te evalueren en waar nodig te verbeteren.

Theoretisch kader

Keuzetheorieën

Om een beeld te krijgen van de ondersteuningsbehoefte van jongeren bij het maken van een studiekeuze, is het van belang om meer te weten te komen over het studiekeuzeproces van jongeren. Er zijn verschillende theorieën die zich richten op keuzegedrag, die in de volgende paragrafen worden besproken en vergeleken.

Rationele keuzetheorie

Rationele keuzetheorieën, omschreven door filosofen en economen als Thomas Hobbes (1651) en Adam Smith (1776), gaan ervan uit dat keuzes op een weloverwogen manier worden gemaakt, waarbij informatie systematisch verwerkt wordt (Conner & Norman, 2005). Om een goede rationele keuze te maken, moet er aan een viertal voorwaarden worden voldaan (Meijers et al., 2010): (1) de kiezer moet op de hoogte zijn van alle keuzemogelijkheden, (2) de consequenties van alle keuzemogelijkheden moeten bekend zijn bij de kiezer, (3) de kiezer moet een methode hebben om de voor- en nadelen van elke keuzemogelijkheid af te kunnen wegen en (4) de kiezer moet een duidelijk doel voor ogen hebben op basis waarvan hij of zij een keuze maakt.

Bij het maken van een studiekeuze is het echter lastig om aan deze voorwaarden te voldoen. Als een jongere al op de hoogte zou zijn van alle studiekeuze mogelijkheden die er bestaan, is het alsnog lastig om van al deze studies alle voor- en nadelen te bepalen, systematisch af te wegen en te voorspellen wat de consequentie van het kiezen voor een bepaalde studie zal zijn. Uit onderzoek blijkt dat jongeren weinig doelgerichte studiekeuzes maken (Meijers et al., 2010). Ze baseren zich nauwelijks op een rationele gedachtegang (Germeijs & Verschuren, 2007), maar voornamelijk op de verwachting van korte termijn successen (Crone & Dahl, 2012). Verschillende onderzoeken die door Cabanac & Bonnoit-

Cabanac (2007) worden aangehaald laten zien dat beslissingen in het algemeen irrationeel worden gemaakt en gevoelens een grote rol spelen. Daar houdt deze theorie geen rekening mee.

Theory of Planned Behaviour

De Theory of Planned Behaviour (TPB) is een rationele keuzetheorie die meer rekening houdt met onvoorspelbare invloeden (Ajzen, 1985). Deze theorie stelt dat gedrag voortkomt uit de intentie om dat gedrag te vertonen. De intentie om bepaald gedrag te vertonen wordt beïnvloed door drie elementen: attitude, subjectieve normen en waargenomen gedragscontrole. Bij attitude gaat het erom of individuen verwachten dat bepaald gedrag een positieve of negatieve uitwerking op hun leven heeft, bijvoorbeeld of een bepaalde studie wel of niet bij hen past. Bij de subjectieve normen gaat het over de verwachting die individuen hebben over hoe de sociale omgeving het gedrag gaat beoordelen, bijvoorbeeld de mening van iemand haar ouders over een bepaalde studie. De waargenomen gedragscontrole gaat over de verwachting hoe goed het individu in staat is om het gedrag uit te voeren: zal een studie bijvoorbeeld makkelijk of moeilijk zijn om te volgen?

Als het individu een positieve houding heeft ten aanzien van een studie, de omgeving positief over een studie denkt en als het individu verwacht dat het gaat lukken om de studie af te ronden, zal het individu volgens deze theorie de intentie ontwikkelen om een bepaalde studie te kiezen en dit vervolgens ook echt doen. Mocht het individu positief over een studie zijn maar de omgeving niet, neemt de kans op het ontwikkelen en uitvoeren van de gedragsintentie af.

Het verschil met de voorgaande originele rationele keuzetheorie is dat er hier geen sprake is van voorspelbare kosten en baten die een individu af kan wegen, zoals het afwegen van het collegegeld tegen het gemiddelde toekomstige salaris. Een individu heeft met de TPB enkel een bepaalde verwachting over hoe zijn/haar omgeving denkt over een studiekeuze en

hoe goed het individu in staat is om de studie goed af te ronden, maar kan niet met zekerheid zeggen of de verwachtingen echt uit gaan komen.

Er is echter ook kritiek op deze theorie. Deze theorie richt zich volgens critici te veel op rationaliteit in plaats van op de rol van emoties en onbewuste invloeden (Sniehotta et al., 2014). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat veel andere factoren ook invloed hebben op gedrag die de TPB niet meeneemt zoals sociaaleconomische status, omgevingsfactoren (Sniehotta et al., 2013) en eigenschappen zoals zelfbeschikking en planning (Carraro & Gaudreau, 2013).

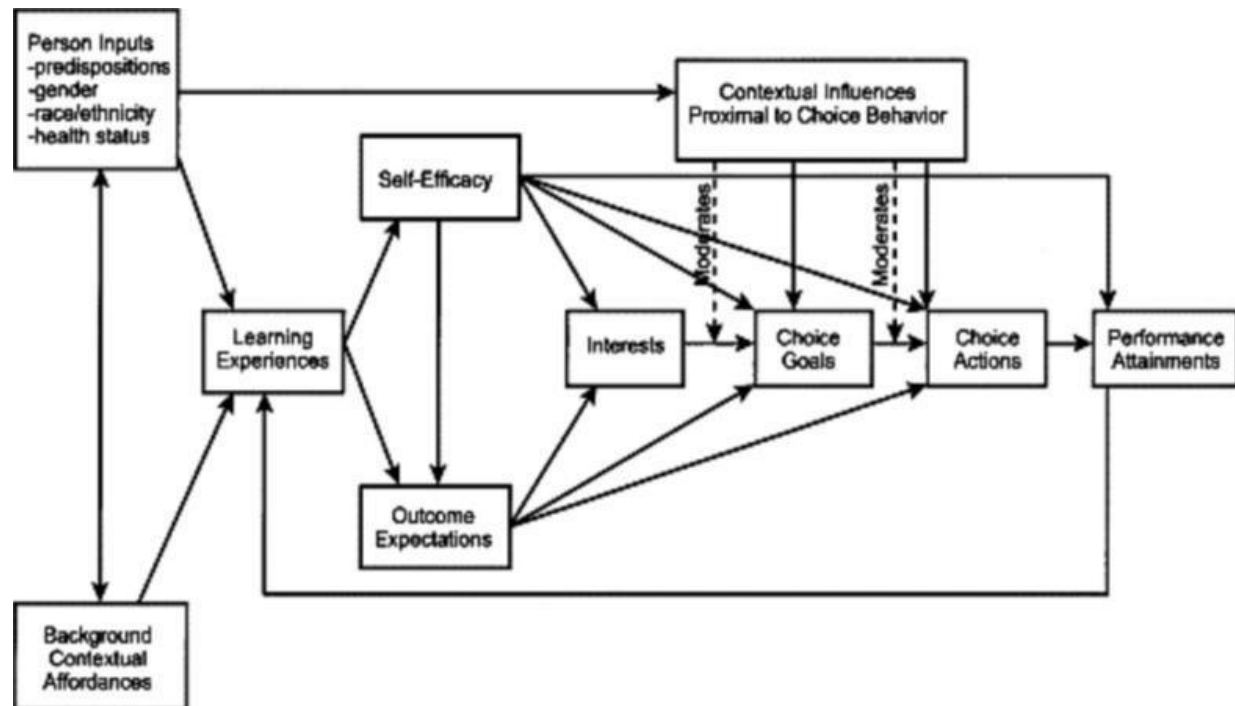
Voor dit onderzoek ligt de focus op jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond. Bij deze doelgroep spelen de omgeving en cultuur tijdens het maken van een studiekeuze een grote rol (Akosah-Twumasi et al., 2018; Van Esch, 2010), waardoor het juist belangrijk is dat er bij het begrijpen van het keuzeproces van deze jongeren voldoende aandacht wordt geschonken aan persoonlijke en contextuele factoren. De TPB lijkt hier te weinig aandacht aan te besteden in vergelijking met andere keuzetheorieën, zoals de Social Cognitive Career Theory.

Social Cognitive Career Theory

Een theorie die duidelijk rekening houdt met contextfactoren is de Social Cognitive Career Theory (SCCT) (Lent et al., 1994). Deze theorie, gebaseerd op de sociale leertheorie van Bandura (1986), bestaat uit drie overlappende modellen die verschillende aspecten van loopbaanontwikkeling behandelen: (1) het ontstaan van loopbaangerelateerde of academische interesses, (2) het maken van loopbaangerelateerde keuzes en (3) het bereiken van loopbaangerelateerd succes (Lent et al., 1994). Voor dit onderzoek wordt er gekeken naar model 2, aangezien het maken van een studiekeuze een voorbeeld is van een loopbaangerelateerde keuze. Het SCCT-model onderscheidt drie elementen die een belangrijke rol spelen bij het maken van een studiekeuze: self-efficacy, uitkomstverwachtingen en

persoonlijke doelen. Daarnaast worden volgens deze theorie zowel deze drie elementen als de keuze zelf beïnvloedt door persoonlijke en contextuele factoren. Onderstaand schema geeft de theorie weer:

Figuur 1: Schematische weergave Social Cognitive Career Theory (Lent et al., 1994)

In de volgende paragrafen worden de verschillende onderdelen van het model toegelicht. Daarnaast wordt er dieper ingegaan op de rol van cultuur en barrières die een rol kunnen spelen voor jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond.

Persoonlijke input en achtergrondkenmerken. Ieder individu heeft zijn of haar eigen kenmerken zoals geslacht, afkomst, gezondheid en bepaalde aanleg of talenten die loopbaankeuzes kunnen beïnvloeden. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat niet alleen door verschil in vaardigheden maar ook door rolverwachtingen, jongens eerder kiezen voor technische en wetenschappelijke beroepen dan meisjes (Van der Vleuten et al., 2016).

Daarnaast heeft ieder individu een bepaalde achtergrond en bepaalde kansen en mogelijkheden die bij deze achtergrond horen, zoals de cultuur of sociaaleconomische status van het gezin.

De persoonlijke input en achtergrondkenmerken hebben gezamenlijk invloed op de leerervaringen van een individu. Deze leerervaringen worden steeds verder aangevuld worden naarmate een persoon meer bereikt (*performance attainments* in figuur 1). Een jongere die bijvoorbeeld in 3 vmbo een stage volgt bij een lasbedrijf en hier enthousiast over is, neemt deze goede leerervaring waarschijnlijk mee bij het maken van een studiekeuze het jaar daarna.

De rol van cultuur. De cultuur waar een jongere deel van uitmaakt is volgens een systematische reviewstudie van Akosah-Twumasi et al. (2018) van grote invloed op het maken van studiekeuzes. Uit de review blijkt dat jongeren uit landen met een individualistische cultuur (zoals Canada, Duitsland en Amerika) hun studiekeuze vooral lijken te baseren op basis van intrinsieke factoren (persoonlijke interesses, self-efficacy) en extrinsieke factoren (baanzekerheid, salaris). In veel mindere mate wordt de studiekeuze door deze jongeren op basis van interpersoonlijke factoren gemaakt, zoals verwachtingen van ouders of de maatschappij of de wens van ouders om een bepaalde carrière na te streven. Jongeren uit landen met een collectivistische cultuur (zoals Japan, Zuid-Afrika en Portugal) laten juist de interpersoonlijke factoren als verwachtingen van ouders en extrinsieke factoren als status zwaarder meewegen dan intrinsieke factoren. Voor jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond kan er een botsing ontstaan tussen de cultuur van het land waar zij wonen en de cultuur van hun ouders. Het is dan ook belangrijk dat jongeren met deze cultuurverschillen leren om te gaan (El Hadioui et al., 2019).

Contextuele invloeden. Iemand zijn achtergrond en ervaringen hebben ook invloed op de barrières of belemmeringen die iemand ervaart. Deze barrières kunnen vervolgens

contextuele invloeden zijn (*contextual influences* in figuur 1) die invloed uitoefenen op de doelen die iemand voor zichzelf stelt. Een onderzoek van Swanson & Woitke (1997) omschrijft barrières als “*gebeurtenissen of omstandigheden van een persoon of uit zijn of haar omgeving die loopbaanontwikkeling vermoelijken*”. Uit onderzoek van Thiem & Dasgupta (2022) kwam bijvoorbeeld naar voren dat, bij het inschrijven voor universiteiten in Amerika, minderheidsgroepen zoals latino’s, mensen uit gezinnen met een laag inkomen en eerstegeneratiestudenten, twee belemmeringen ervaren: weinig sociaal kapitaal en negatieve academische stereotypen in combinatie met lage verwachtingen van leerkrachten.

Gebrek aan sociaal kapitaal wil in dit onderzoek zeggen dat, doordat families van mensen uit minderheidsgroepen vaak niet gestudeerd hebben, hier ook weinig over weten (Thiem & Dasgupta, 2022). Als jongeren uit deze families naar de universiteit willen, kunnen ze niet terugvallen op hun families om kennis te verkrijgen over de universiteit. Dit in tegenstelling tot meerderheidsgroepen zoals (in de VS) blanke mensen en daarnaast welvarende families, waarbij er binnen de familie meer sociaal kapitaal is wat ingezet kan worden om jongeren voor te bereiden op de universiteit. Ook uit Nederlands onderzoek blijkt dat ouders van jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond vaak minder kennis hebben over verschillende opleidingen en beroepen, waardoor ze hun kinderen minder goed kunnen begeleiden bij het maken van een studiekeuze (Van Esch et al., 2011).

Ten tweede bestaat er vaak een negatief academisch stereotype over jongeren uit minderheidsgroepen (Thiem & Dasgupta, 2022). Leraren hebben in deze situatie doorgaans lagere verwachtingen van leerlingen die uit een minderheidsgroep komen dan van leerlingen uit een meerderheidsgroep. Het uitspreken van deze verwachtingen kan een serie van zichzelf waarmakende voorspellingen in werking zetten, waardoor het verschil in verwachtingen ook echt een verschil wordt. Uit Nederlands onderzoek van Van den Bergh (2010) komt naar voren dat de lagere verwachtingen die basisschoolleerkrachten over hun Turks-Marokkaanse

leerlingen hadden, ook daadwerkelijk resulteerde in lagere academische prestaties door deze leerlingen.

Deze barrières zoals weinig sociaal kapitaal en lagere verwachtingen kunnen ertoe leiden dat jongeren hun carrière ambities en verwachtingen aanpassen en misschien een andere studie kiezen, bijvoorbeeld omdat hun ouders het niet eens zijn met hun studiekeuze (Lent et al., 2000). Voldoende ondersteuning vanuit school zou leerlingen kunnen ondersteunen om meer informatie over opleidingen en beroepsperspectieven te krijgen, waarmee ze bijvoorbeeld een goed gesprek met hun ouders kunnen voeren over waarom ze voor een bepaalde studie willen kiezen.

Self-efficacy. De eerdergenoemde leerervaringen van een individu beïnvloeden de *self-efficacy beliefs* van een individu. Self-efficacy kan omschreven worden als de overtuiging van het individu dat diegene in staat is om bepaalde handelingen te organiseren en uit te voeren (Lent et al., 1994). Bandura (1997) onderscheidt vier vormen van self-efficacy: zelfregulerende self-efficacy, sociale self-efficacy, academische self-efficacy en carrière self-efficacy. In het geval van carrière self-efficacy gaat het over het (zelf)vertrouwen en het vermogen van een individu om op het gebied van carrière alternatieven te overwegen, keuzes te maken, acties te ondernemen en taken te volbrengen. Hier valt ook het maken van een studiekeuze onder.

Er zijn vier bronnen die de self-efficacy van een individu beïnvloeden (Bandura, 1997). Ten eerste iemand zijn eigen ervaringen, ook wel de leerervaringen uit het SCCT-model. Iemand die bijvoorbeeld al zijn hele schoolcarrière lage cijfers voor wiskunde haalt, zal er weinig vertrouwen in hebben dat een opleiding waar veel wiskunde voor nodig is hem goed zou afgaan. Ten tweede de ervaringen van anderen. Als iemand een bepaald rolmodel of een gelijkende ander (zoals een vriend of klasgenoot) heeft die bepaald gedrag vertoont of keuzes maakt, zal het individu er meer vertrouwen in hebben dat zij datzelfde gedrag ook kan vertonen.

Ten derde verbale overreding en aanmoediging. Als een jongere aangemoedigd wordt om LOB-activiteiten te ondernemen en hierop reflecteert met een leraar, zal hij/zij waarschijnlijk meer vertrouwen hebben in het maken van een passende studiekeuze. Ten vierde fysiologische en psychologische aspecten. De staat waar een individu zich in bevindt, heeft invloed op hoe hij zijn self-efficacy inschat. Een leerling die goed uitgerust en ontspannen een open dag bezoekt, haalt waarschijnlijk meer informatie uit de open dag dan iemand die op die dag niet lekker in zijn vel zit.

Uitkomstverwachtingen (*outcome expectations*). Uitkomstverwachtingen gaan over de verwachting die iemand heeft bij het ondernemen van een bepaalde actie (Lent et al., 1994). Het gaat bijvoorbeeld om de vraag: ‘wat zou er gebeuren als ik voor deze studie kies?’ Net zoals bij self-efficacy, worden uitkomstverwachtingen beïnvloed door eerdere ervaringen en iemand zijn persoonlijke kenmerken en achtergrond. Uitkomstverwachtingen kunnen omschreven worden binnen drie dimensies (Schwarzer & Luszczynska, 2016). Ten eerste kan een uitkomstverwachting positief of negatief zijn, iemand verwacht er dus op vooruit of achteruit te gaan. Ten tweede kan een keuze zowel gevolgen hebben op de korte termijn als op de lange termijn, waarbij een individu een inschatting maakt wanneer deze gevolgen merkbaar worden. Ten derde kan een individu anticiperen op de fysieke, affectieve en sociale gevolgen van een keuze. Bij het maken van een studiekeuze, kan een jongere dus bijvoorbeeld een verwachting uitspreken wat zijn omgeving van zijn studiekeuze gaat vinden en of het volgen van een opleiding tot bijvoorbeeld militair lichamelijk niet te zwaar zal zijn.

Persoonlijke doelen (*choice goals*). De combinatie van self-efficacy en uitkomstverwachtingen leiden ertoe dat een individu bepaalde doelen voor zichzelf stelt (Lent et al., 1994). Ook de gevormde interesses van een individu dragen bij aan het stellen van

persoonlijke doelen. Een leerlinge kan bijvoorbeeld als doel stellen, omdat ze werken met hout leuk vindt, dat ze meubelmaker wil worden. Dit leidt vervolgens tot *choice actions*: het individu onderneemt bepaalde acties om haar doel te behalen, bijvoorbeeld door zich in te schrijven voor de studie allround meubelmaker. Deze acties leiden tot *performance attainments*, het wel of niet behalen van bepaalde prestaties. Een student die zich inschrijft voor de studie allround meubelmaker kan bijvoorbeeld goede cijfers halen en doorgaan met de opleiding, of tegenvallende resultaten halen en met de studie stoppen. In beide gevallen draagt datgene wat iemand wel of niet bereikt bij aan de eerdergenoemde leerervaringen, wat weer invloed zal hebben op het maken van andere loopbaankeuzes in de toekomst.

Het samenspel van deze persoonlijke invloeden, achtergrondkenmerken, interesses en de drie elementen geven vorm aan in hoeverre een jongeren zich bezighoudt met zijn loopbaanontwikkeling en de keuzes die in dit proces worden gemaakt (Rogers & Creed, 2011). Het is een soort oneindige cirkel die altijd doorgaat: op basis van eerdere keuzes en ervaringen neemt vertrouwen toe of af, worden verwachtingen bijgesteld en worden er weer andere keuzes gemaakt. Bij dit proces kan LOB een ondersteunende rol spelen. Door LOB-activiteiten te ondernemen (zoals werkbezoeken of snuffelstages), kan een jongere bijvoorbeeld leerervaringen op doen, interesses ontwikkelen en eventueel een doel stellen om een bepaalde opleiding te doen.

Ondersteuningsbehoefte van jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond

Deze paragraaf gaat nog wat dieper in op wat bekend is uit eerdere onderzoeken over de mogelijk extra ondersteuningsbehoefte van jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond.

Onderzoek van Petit et al. (2013) laat zien dat jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond vaker een beperkter en minder realistisch beeld hebben van beroepen

vergeleken met autochtone jongeren. Hierdoor beginnen ze onder andere vaker aan opleidingen met een ongunstig arbeidsperspectief en wisselen of stoppen ze ook vaker met een opleiding. Deze jongeren zouden hierin extra ondersteund kunnen worden door uitgebreidere informatie te krijgen over verschillende beroepen en bijbehorende arbeidsperspectieven.

Het eerdergenoemde onderzoek van Thiem & Dasgupta (2022) laat ook zien dat jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond de beperkte kennis vanuit hun familie als een belemmering kunnen ervaren tijdens het kiezen van een studie. Deze jongeren zouden hiervoor ook op school terecht moeten kunnen. Een onderzoek door het Nederlandse Verwey-Jonkers Instituut draagt bijvoorbeeld een partnerschap tussen scholen en ouders met een migratieachtergrond aan, om ervoor te zorgen dat ouders hun kinderen beter kunnen ondersteunen (Van Rooijen et al., 2019).

Een onderzoek van Albritton et al. (2019) wijst uit dat Zwarte en latino leerlingen uit Amerikaanse *middle schools* behoefte hebben aan meer begeleiding als het aankomt op studiekeuze. Ze hebben meer behoefte aan oriënterende activiteiten zoals het bezoeken van bedrijven, organisaties en scholen. Een onderzoek van Dari et al. (2021) doet een suggestie voor het gebruik van kleine werkgroepen tijdens loopbaanbegeleiding waar expliciet rekening wordt gehouden met de culturele achtergrond van jongeren, omdat de culturele waarden waar jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond mee opgroeien van invloed zijn op hoe zij naar carrièrekansen kijken.

Tot slot komen jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond eerder in aanraking met stagediscriminatie en discriminatie op de werkvloer (Bisschop et al., 2020). Daarnaast spelen verwachtingen van ouders een grotere rol bij deze jongeren (Van Esch, 2010). School zou een geschikte plek kunnen zijn waar deze jongeren leren hoe ze met discriminatie en verwachtingen van anderen om kunnen gaan (Korpershoek et al., 2022).

Er kan op basis van de besproken onderzoeken verwacht worden dat de begeleiding die jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond nodig hebben bij het maken van een studiekeuze door school, verschilt van wat andere klasgenoten nodig hebben. Het is daarom belangrijk om te onderzoeken in hoeverre het huidige LOB-aanbod op scholen aansluit op de veronderstelde extra behoefte van jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond.

Effectieve loopbaanoriëntatie- en begeleiding (LOB)

Tot slot beschrijft deze paragraaf wat er al bekend is over effectieve vormen van LOB, voornamelijk voor jongeren op het vmbo, al dan niet uit gezinnen met een migratieachtergrond.

Ten eerste onderscheiden Meijers et al. (2006) vijf loopbaancompetenties, die ook zijn opgenomen in de wettelijke eisen van het vmbo en mbo (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2021). Onder deze loopbaancompetenties vallen kwaliteitenreflectie (wat kan ik), motievenreflectie (wie ben ik, wat wil ik), werkexploratie (welk soort werk/opleiding past bij mij), loopbaansturing (planning, hoe ga ik mijn doelen bereiken) en netwerken (wie gaat mij helpen om mijn doel te bereiken). Het ontwikkelen van deze competenties zou jongeren in staat stellen om inzicht te krijgen in hun eigen kwaliteiten en zich te kunnen oriënteren op de verschillende studie- en beroepsmogelijkheden. Een effectieve LOB-activiteit zou zich dus moeten richten op de ontwikkeling van deze competenties.

Meijers et al. (2010) stellen dat LOB-activiteiten praktisch, dialoog en vraaggericht moeten zijn. Er moet dus een sterke koppeling tussen LOB en praktijk zijn, zodat een jongere voldoende ervaring in het werkveld op kan doen. Daarnaast moet een jongere zijn gedachtes en gevoelens over bijvoorbeeld de opgedane ervaringen kunnen delen met een leerkracht in een gesprek. Tot slot moeten LOB-activiteiten inspelen op de zaken waar een jongere benieuwd naar is, zodat een jongere meer (mede)zeggenschap krijgt over zijn/haar eigen leerproces.

Een recente reviewstudie vergelijkt de uitkomsten van nationaal en internationaal onderzoek om te onderzoeken welke LOB aanpakken effectief zijn voor jongeren uit het vmbo,

al dan niet uit gezinnen met een migratieachtergrond (Korpershoek et al., 2022). Uit de reviewstudie komen zeven elementen van effectieve loopbaanoriëntatie- en begeleiding naar voren, waarbij effectief wil zeggen dat de loopbaanontwikkeling van een jongere positief beïnvloed wordt door het LOB-aanbod.

Het eerste element is de verbinding van LOB met de praktijk, bijvoorbeeld door bedrijfsbezoeken of meeloopdagen op het mbo. Door ervaringen in de praktijk op te doen krijgen jongeren meer kennis over beroepen en een bijbehorend arbeidsperspectief. Dit is belangrijk om een weloverwogen keuze te kunnen maken (Kuijpers & Meijers, 2015).

Het tweede element draait om de actieve rol van de jongere. Wanneer jongeren zelf een actieve rol spelen tijdens een LOB-activiteit, zoals opdrachten maken tijdens workshops of het opstellen van een actieplan om een bepaald beroep te kunnen uitoefenen, werken de LOB-activiteiten effectiever (Petit et al., 2019).

Ten derde is het LOB-aanbod effectiever wanneer de verschillende activiteiten geen losse activiteiten zijn, maar een samenhangend geheel vormen. Binnen scholen kunnen mentoren en docenten ervoor zorgen dat LOB in het curriculum geïntegreerd wordt en dat leerlingen geënthousiasmeerd worden voor de activiteiten (Den Boer & Stukker 2012).

Ten vierde is het belangrijk dat jongeren reflecteren op hun loopbaanproces door in gesprek te gaan met hun docenten of loopbaancoaches (Kuijpers & Meijers, 2009). Door de juiste vragen te stellen, kunnen jongeren aan het denken worden gezet over het maken van een studiekeuze. Reflectie uitsluitend via een schriftelijk verslag of formulier wordt door leerlingen als nutteloos ervaren, blijkt uit onderzoek van Petit et al. (2019).

Ten vijfde blijkt dat ouders een grote rol spelen bij het maken van een studiekeuze, zowel als gesprekspartner als 'beïnvloeders' van hun kinderen (Oomen, 2010). LOB is daarom ook effectiever als ouders bij het proces betrokken worden, waarbij het wel belangrijk is dat ouders genoeg basiskennis hebben over het onderwijs en de arbeidsmarkt. Deze basiskennis

ontbreekt echter vaak bij ouders van leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond op het vmbo en mbo (Van Esch et al., 2011).

Ten zesde is het, vooral voor leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond, belangrijk dat er tijdens LOB-activiteiten aandacht wordt besteed aan omgaan met verwachtingspatronen. Deze patronen kunnen bijvoorbeeld van ouders zijn, die hun mening uitspreken over beroepen, maar ook van leerkrachten die bepaalde beroepen wel of niet aanraden voor een leerling, afhankelijk van hun verwachting van die leerling (De Koning, 2010). Het is belangrijk dat jongeren om leren gaan met deze verwachtingen en zelf ook een mening kunnen vormen over bepaalde beroepen of studies.

Ten zevende is het verkrijgen van voldoende informatie over beroepen en opleidingen belangrijk om een goede keuze te kunnen maken. Door activiteiten te ondernemen die jongeren meer informatie geven over beroepen en opleidingen wordt niet alleen hun kennis over de beroepspraktijk (Wyss, 2013) maar ook hun zelfvertrouwen om de best passende studiekeus te maken (oftewel, de eerdergenoemde self-efficacy beliefs uit de SCCT) vergroot (Martinez et al., 2017).

Methoden

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, is gebruik gemaakt van data uit een lopend onderzoek van het Innovation Lab (Rijksuniversiteit Groningen, 2020). In dit onderzoek is er gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksmethode, namelijk het afnemen en analyseren van focusgroepgesprekken met jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond uit 3- en 4 VMBO en met LOB-betrokkenen zoals decanen, mentoren, docenten en LOB-coördinatoren. In dit onderzoek is voor kwalitatief onderzoek gekozen, omdat door kwalitatief onderzoek er een diepgaand begrip kan ontstaan voor mensen hun gedrag, overtuigingen, meningen en emoties (Roose & Meuleman, 2017). Kwalitatief onderzoek past bij dit onderzoek, aangezien het zich richt op de meningen en ervaringen van jongeren en LOB-betrokkenen ten opzichte van studiekeuze en LOB.

Participanten

De doelpopulatie van dit onderzoek bestaat uit jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond uit 3- en 4 VMBO en LOB-betrokkenen van de bovenbouw. Er zijn 12 scholen benaderd om mee te doen aan het project via een doelgerichte steekproef: deze scholen zijn geselecteerd op basis van de LOB-interventies die zij doorvoeren op school en de leerlingpopulatie, die bij voorkeur voor minimaal 50% uit jongeren afkomstig uit gezinnen met een migratieachtergrond moest bestaan. Op deze scholen zijn vervolgens jongeren en LOB-betrokkenen benaderd om deel te nemen aan focusgroepgesprekken. In dit onderzoek is er gebruik gemaakt van focusgroepgesprekken van 3 van de deelnemende scholen:

School A

School A is een mavo-havo-vwo school in het midden van het land. De focusgroep met betrokkenen bestond uit drie participanten: een vrouwelijke mentor en onderwijsontwikkelaar

van de mavo is, een begeleidster van het Windroosproject (een LOB-activiteit op de school) en een vrouwelijke mentor en decaan. Er zijn twee focusgroepgesprekken met leerlingen gevoerd. In de eerste groep deden er vijf leerlingen mee, in tweede groep deden er 4 leerlingen mee. De leerlingen kwamen allemaal uit 4 vmbo. Het is niet bekend of alle deelnemende leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond kwamen.

School B

School B is een mavo-havo-vwo school in het Westen van het land. De focusgroep met betrokkenen bestond uit twee participanten; een vrouwelijke mentor van een groep 4 mavo leerlingen en een mannelijke mentor en teamleider. Bij de focusgroepgesprekken met leerlingen deden er twee leerlingen in de eerste groep en vier leerlingen in de tweede groep mee, allemaal uit 4 vmbo. Alle leerlingen kwamen uit gezinnen met een migratieachtergrond.

School C

School C is een vmbo-havo-vwo school in het Westen van het land. Het focusgroepgesprek met de LOB-betrokkenen bestond uit drie participanten: een man die zich richt op de technologie en praktische organisatie van de LOB-activiteiten en bezig is met het vormgeven van LOB-beleid, een vrouw die voornamelijk de LOB-activiteiten organiseert in het rooster en voorlichtingen aan klassen geeft, en een vrouwelijke mentor van leerjaar 3. Bij de leerling focusgroepgesprekken deden er in beide groepen vier leerlingen mee. Van de leerlingen uit de eerste groep hebben drie in de Internationale Schakelklas (ISK) gezeten en zitten nu in 4 vmbo. De leerlingen uit de tweede groep zitten in 3 vmbo. Alle leerlingen kwamen uit gezinnen met een migratieachtergrond.

Interviewschema

De focusgroepen waren semigestructureerd opgezet: er werden van tevoren gerichte interviewvragen opgesteld, maar er was ook genoeg ruimte voor de interviewer om door te vragen en voor de participanten om hun antwoorden toe te lichten (Hennink et al., 2010). De interviewvragen waren gebaseerd op thema's die volgens de literatuur van belang zijn voor het onderzoek, zoals de LOB-activiteiten op school en ondersteuning vanuit school, ouders en/of vrienden. Tijdens de focusgroepgesprekken werden er zowel vragen gesteld als gebruik gemaakt van actieve werkvormen, waarbij jongeren bijvoorbeeld gevraagd werden om op een lijn van 'heel belangrijk' tot 'niet belangrijk' te staan bij een bepaalde interviewvraag of de LOB-betrokkenen antwoorden op post-its schreven.

Leerlingen

Onderzoeksvragen 3 en 4 zijn beantwoord aan de hand van de focusgroepgesprekken met leerlingen uit 3 en 4 vmbo. Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, werd er gebruik gemaakt van interviewvragen uit de thema's *kiezen van een vervolgopleiding & LOB, ondersteuning vanuit school, ondersteuning van ouders/verzorgers* en *discriminatie* (zie Bijlage 2.1 voor het volledige interviewschema en een overzicht van de vragen die gebruikt zijn voor de analyse). Hoewel deze thema's gebruikt werden voor het beantwoorden voor de onderzoeksvragen, werd er ook rekening mee gehouden dat tijdens het analyseren van de data aanvullende informatie uit andere onderdelen van de focusgroepen naar voren kon komen.

LOB-betrokkenen

Onderzoeksvragen 1 en 2 zijn beantwoord aan de hand van focusgroepgesprekken met LOB-betrokkenen. Voor onderzoeksvraag 1 zijn er interviewvragen uit de thema's *LOB beleid* en *LOB in de bovenbouw* gebruikt. Voor onderzoeksvraag 2 werden er interviewvragen uit het

thema *leerlingen* gebruikt (zie Bijlage 2.2 voor het volledige interviewschema en een overzicht van de vragen die gebruikt zijn voor de analyse). Net als bij de focusgroepen met de leerlingen, werd er ook bij deze focusgroepen rekening mee gehouden dat, naast de genoemde thema's, er tijdens de analyse van de data ook aanvullende informatie vanuit andere delen van de focusgroepen naar voren kon komen.

Ethische aspecten

Tijdens het uitvoeren van kwalitatief onderzoek komt er vaak gevoelige, persoonlijke informatie naar voren (Hennink et al., 2010). Het is daarom belangrijk om in te gaan op de ethische aspecten van het onderzoek. Er zijn een zestal principes waar rekening mee is gehouden.

Ten eerste het vragen van toestemming voor deelname via geïnformeerde toestemming. In dit onderzoek is actieve geïnformeerde toestemming aan de participanten gevraagd voor het af- en opnemen van de focusgroepgesprekken (zie Bijlage 3.1 en 3.3). Bij leerlingen onder de 16 jaar hebben ook de ouders actieve toestemming moeten geven (zie Bijlage 3.2).

Ten tweede het anonimiseren van data. In dit onderzoek werden de transcripten en resultaten van de focusgroepgesprekken geanonimiseerd, zodat de informatie niet terug te leiden was naar een bepaalde school of leerling.

Ten derde mogen de data moeten niet openbaar gedeeld worden. In dit onderzoek werden de ruwe data enkel met de onderzoekers van het Innovation Lab gedeeld via een beveiligde schijf op de computer. Daarnaast worden de data tien jaar na afronding van het onderzoek verwijderd.

Ten vierde moeten participanten voordeel hebben bij het onderzoek. Dit onderzoek gaf de deelnemende scholen de kans om hun LOB-aanbod te verbeteren en hun leerlingen beter te ondersteunen bij het maken van de studiekeuze.

Ten vijfde moet het onderzoek eerlijk en niet-uitbuitend uitgevoerd zijn en de resultaten moeten objectief worden beschreven. In dit onderzoek werd alle informatie in samenwerking met andere onderzoekers en onder begeleiding geanalyseerd en besproken. Daarnaast werden de resultaten beoordeeld door een begeleider. Hierdoor werd er goed gelet op hoe de resultaten van het onderzoek beschreven werden.

Ten zesde minimalisering van de schade. Het is belangrijk dat de participanten zo min mogelijk fysieke en emotionele schade van het onderzoek ondervinden. Tijdens het onderzoek werden de vragen zorgvuldig door de onderzoekers geformuleerd en mochten participanten altijd weigeren om vragen te beantwoorden. In het kader van COVID-19, is er in lijn met de toen geldende maatregelen in overleg met de scholen besloten om focusgroepgesprekken wel of niet en onder welke omstandigheden af te nemen, in een enkel geval bijvoorbeeld digitaal.

De Ethische Commissie van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen heeft het project goedgekeurd.

Procedure

De focusgroepgesprekken met 3-5 jongeren per gesprek werden in het schooljaar 2021-2022 gevoerd op de scholen en duurden maximaal een lesuur. Bij de focusgroepgesprekken met LOB-betrokkenen waren doorgaans twee betrokken docenten/mentoren, de decaan van de bovenbouw en een LOB-coördinator aanwezig. Deze gesprekken duurden maximaal een uur en vonden plaats tussen september en december 2021. De focusgroepgesprekken werden afgenomen door twee projectmedewerkers van het Innovation Lab, waarbij de een verantwoordelijk was voor de gespreksvoering en de ander voor de geluidsopname, het innemen van de ondertekende toestemmingsformulieren en waar nodig voor het stellen van aanvullende vragen ter verduidelijking. Om ervoor te zorgen dat het duidelijk was wanneer welke spreker aan het woord was, werd er meestal aan het begin van elk focusgroepgesprek

een voorstelrondje gedaan waardoor de stemmen gemakkelijker aan een participant gelinkt konden worden. Daarnaast werden er foto's gemaakt van de eerdergenoemde post-its.

Analyse

De focusgroepgesprekken zijn getranscribeerd en daarna gecodeerd met behulp van het programma Atlas.ti. Het transcriberen ging in samenwerking met andere onderzoekers van het Innovation Lab. De onderzoeker heeft van tevoren deductieve codeboeken op basis van literatuur opgesteld, die met de begeleider zijn besproken en gecontroleerd. Nieuwe codes die tijdens de analyse naar voren zijn gekomen, zijn als inductieve codes toegevoegd aan het codeboek (zie Bijlage 1 voor de codeboeken). Met behulp van de stappen van thematische analyse van Braun & Clarke (2012), zijn de gecodeerde gesprekken geanalyseerd. Met thematische analyse kan een onderzoeker binnen een grotere hoeveelheid data op systematische wijze inzicht krijgen in belangrijke thema's. Deze thema's konden tijdens de analyse naar voren komen, maar werden aan de hand van het theoretisch kader en het interviewschema werd ook al onderscheiden, bijvoorbeeld *ondersteuning vanuit school* uit de focusgroepgesprekken met leerlingen en *LOB in de bovenbouw* uit de focusgroepgesprekken met docenten. Samengevat zijn de data geanalyseerd aan de hand van de zes stappen van Braun & Clarke (2012):

1. Bekend raken met de data, door de focusgroepgesprekken te transcriberen en/of goed door te lezen.
2. Genereren van codes, door bepaalde stukken tekst samen te vatten met een vooraf opgestelde code of het ter plekke bedenken van een code. Codes die in de transcripten bij de LOB-betrokkenen zijn geformuleerd zijn bijvoorbeeld de codes *Praktijkgerichte LOB-activiteiten* en *Extra ondersteuning leerlingen migratieachtergrond* (zie Bijlage 1.2).

3. Zoeken naar thema's, door het vergelijken van codes en op eventuele overeenkomsten of overlappingsen te stuiten.
4. Herzien van potentiële thema's, door alle opgestelde thema's bij langs te gaan en kritisch te kijken of het echt een thema is.
5. Definiëren en benoemen van thema's, door thema's op te stellen die wel aan elkaar gerelateerd zijn maar niet overlappen. Uit de transcripten van de focusgroepgesprekken met leerlingen zijn bijvoorbeeld de thema's *LOB-aanbod* en *Mening hulp school* naar voren gekomen (zie Bijlage 1.2).
6. Het rapport schrijven, door de thema's op een logische manier te presenteren en met elkaar te verbinden tot een verhaal over de data.

Per onderzoeksvraag zijn de relevante thema's uiteengezet. In de resultaten zijn de belangrijkste thema's geïllustreerd aan de hand van (geanonimiseerde) citaten uit de interviews. Omdat focusgroepen vooral draaien om de informatie die vanuit interacties tussen deelnemers naar voren komt (Hennink et al., 2010), is er tijdens de analyse specifiek gekeken naar wat deelnemers zeggen en in hoeverre andere deelnemers het hier mee eens zijn of een andere mening over hebben. In de resultaten is ook benoemd welke eventuele verschillende meningen over bepaalde onderwerpen naar voren zijn gekomen, zowel binnen als tussen de focusgroepgesprekken.

Resultaten

De resultaten worden per deelvraag besproken.

1. Uit welke praktijk-, dialoog- en vraaggerichte elementen bestaat het aanbod van loopbaanoriëntatie- en begeleiding op vmbo-scholen?

De resultaten op deze vraag worden per school besproken, omdat het LOB-aanbod per school verschilt.

School A

Ter voorbereiding op de studiekeuze op school A wordt het Windroos project georganiseerd, een project waarbij leerlingen zich eerst oriënteren op opleidingen, vervolgens een bijpassende praktijkopdracht maken die vanuit een mbo wordt gegeven en tot slot hierop reflecteren met hun begeleider en ouders. Volgens deze mentor van school A zijn het de praktijkgerichte activiteiten die een leerling het beste ondersteunen bij het maken van een studiekeuze:

“Ga er maar heen, zodra jij binnen stapt voel jij of dat het goed is. En er zijn altijd uitzonderingen waarbij het niet goed ... maar in principe werkt het zo. En gewoon ja, ook hiermee, ga het bedrijf maar in, ga het maar doen, dan voel je vanzelf.” (School A, Betrokkene 3)

Daarnaast lopen de leerlingen een profielstage in het derde leerjaar. Door COVID-19 hebben sommige leerlingen enkel in de tweede klas een Maatschappelijke Stage gelopen en geen profielstage in jaar 3 gehad. Daarnaast voeren leerlingen verschillende soorten LOB-opdrachten uit in de mentorles. Wat voor opdrachten dit zijn, wordt door de LOB-betrokkenen niet verteld. Tot slot is er een meet-and-greet met oud-studenten en een studiekeuzebeurs. Deze

beurs is geen gezamenlijke activiteit, de leerlingen die zich ervoor interesseren krijgen verlof om er naartoe te gaan. Dit geldt ook voor andere praktijkgerichte activiteiten zoals een meeloopdag in het mbo.

School B

Op school B is de Technologieweek de primaire praktijkgerichte activiteit. Tijdens deze week lopen leerlingen onder andere een korte stage en volgen ze workshops op het mbo. Daarnaast volgen ze in het derde jaar ook een sollicitatietraining, waar een bedrijfsbezoek bij inzit. De LOB-betrokkenen vertellen dat ze vooral de bedrijfsbezoeken belangrijk vinden en dat ze deze zo uitgebreid mogelijk organiseren voor de leerlingen:

“(...) dat je gaat wel naar een bedrijf toe met bijvoorbeeld, je gaat iets over het technische leren maar wat we er aan vast proberen te koppelen de hele tijd is dat ze op het bedrijf ook een presentatie krijgen met welke banen er nog meer te vinden zijn. Dus je hoeft niet, dus je hangt, je gebruikt projecten als kapstok.” (School B, Betrokkene 2)

Deze school heeft, onder andere door COVID-19, de Technologieweek en andere praktijkactiviteiten twee jaren niet kunnen organiseren. Betrokkene 2 geeft aan dat ze wel vervangende online voorlichtingen en filmpjes hebben geprobeerd, maar dat is volgens hem niet hetzelfde. In het vierde jaar maken ze gebruik van een externe carrière coach die gesprekken voert met de leerlingen over hun studiekeuze. Tot slot maken ze gebruik van opdrachten uit Qompas en krijgen de leerlingen in 4 vmbo een voorlichting, onder andere over examens. Betrokkene 1 geeft aan dat zij daarnaast op informele basis en op aanvraag van de leerling gesprekken voert over hun studiekeuze.

School C

Op school C vertellen de LOB-betrokkenen dat hun leerlingen in leerjaar 3 en in leerjaar 4 vijf dagen op stage gaan. Daarnaast organiseren ze praktijkgerichte onderwijsprojecten waar leerlingen het project mogen kiezen wat het beste bij ze past. De leerlingen maken ook een Talentscan om hun capaciteiten in kaart te brengen. Tot slot voeren de betrokkenen op deze school vooral veel gesprekken met hun leerlingen. Ze geven aan dat dit voornamelijk spontaan gebeurt:

“Ja, maar dat is niet iets wat wij actief organiseren. Dat gebeurt en daar haken we op in. Het is geen actieve afspraak dat als jij weet. Dat je elk moment de aandacht besteed aan wie is op de ROC geweest en kom mij vertellen hoe het geweest is? Dat gebeurt, daar spelen we op in en dat vind ik wel twee verschillende dingen. We doen het, maar vaak springen we er ook op in.” (School C, Betrokkene 1)

School C heeft door COVID-19 in het afgelopen jaar de stages voor leerjaar 3 niet door kunnen laten gaan. Ook het organiseren van onderwijsprojecten was lastiger door de maatregelen.

Kortom, alle drie de scholen bieden voornamelijk praktijk- en dialooggerichte activiteiten aan, zoals stages en reflectiegesprekken. In mindere mate worden vraaggerichte activiteiten aangeboden. Het aanbod en de uitvoering van de verschillende LOB-activiteiten verschilt per school. Door COVID-19 heeft elke school in de afgelopen jaren activiteiten niet of op een andere manier moeten organiseren.

2. Wat voor (extra) ondersteuning vanuit school hebben jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond van 3- 4 vmbo nodig voor het maken van een studiekeuze, volgens de LOB-betrokkenen op school?

Wanneer de scholen bevroegd worden naar in hoeverre jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond extra ondersteuning nodig hebben voor het maken van een studiekeuze, spreken ze voornamelijk over het groot aantal leerlingen dat wil doorstromen naar de havo. Dit terwijl ze met LOB voornamelijk het mbo promoten:

“(...) vooral richten we ons op maar wat is de kans om je diploma te halen en als we dan in de vierde kunnen bewerkstelligen dat ze weten waar ze goed in zijn en wat ze leuk vinden en dan een mooie MBO opleiding daarmee gaan kiezen, ja, dat is ons doel.” (School A, Betrokkene 2)

De betrokkenen van alle drie scholen geven aan dat leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond en hun ouders hun kind liever op de havo willen laten studeren dan op het mbo. De havo is voor velen het doel en op school B willen ze daar graag verandering in brengen:

“Nou je zou ze gewoon ook een keertje willen meenemen in het proces en dat met name de havo niet zaligmakend is. Daar zitten wel echt dingen. Ik bedoel de wens nu met die drempelloze doorstroom dus je ziet gewoon dat je.. ik heb nu van 88 leerlingen willen 33 willen naar de havo. Nou ja.” (School B, Betrokkene 2)

Op school C benoemen de betrokkenen dat leerlingen teleurgesteld zijn en zich zelfs zorgen maken over hun toekomst als het hen niet lukt om door te stromen naar de havo. School A geeft ook aan dat de drempelloze doorstroom naar de havo een pijnpunt is: ze kunnen in

principe alleen advies geven aan een leerling over hoe geschikt de havo is, maar door de drempelloze doorstroom kunnen ze als school geen andere eisen aan de doorstroom van hun leerlingen stellen. Dit resulteert in het feit dat leerlingen soms tegen het advies van de school in toch doorstromen naar de havo, maar halverwege het jaar er niet goed voor staan. Op school A en B geven de betrokkenen ook aan dat doorstromen naar de havo lang niet altijd een keus van de leerling is, maar soms ook een keuze van de ouders:

“Wat ik heel jammer vind, is dat ik denk van 10 van de 15 weet, denkt te weten dat niet zij de keuze hebben gemaakt om op de havo te zitten, maar dat ouders de keuze hebben gemaakt, dat zij dit jaar op de havo zitten. En dan vind ik het wel, dan zou je misschien zo'n leerling willen beschermen door te zeggen nee we nemen je niet op de havo aan ga maar lekker naar het mbo.” (School A, Betrokkene 2)

De betrokkenen op school A en school C zien ook dat zowel de leerlingen als hun ouders niet altijd een realistisch beeld hebben van bepaalde beroepen en *“dat er weinig begrip is voor dat er intelligentie nodig is en niet alleen maar zweet zeg maar.” (School A, Betrokkene 2)*. Op school C zien de betrokkenen soms ook dat ouders hun leerlingen niet toestaan om bepaalde studies te kiezen, omdat ze bepaalde verwachtingen hebben over wat hun kind wel of niet zou moeten bereiken of wat studies wel of niet opleveren.

De betrokkenen van scholen A en C geven aan dat de leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond (en hun ouders) vooral door middel van veel gesprekken over de studiekeuze en het toekomstperspectief extra ondersteund moeten worden. Het doel van deze gesprekken is dat leerlingen en ouders door deze gesprekken begrijpen dat doorstromen naar de havo niet per se altijd beter is dan naar het mbo gaan, of het beste bij een leerling past.

Samengevat, de betrokkenen gaan niet zozeer in op specifieke ondersteuningsbehoefte van de jongeren, maar meer op de invloed die ouders hebben op hun kinderen. Hoewel de leerlingen aangeven door te willen stromen naar de havo, geven de betrokkenen namelijk aan dat dit ook een verwachting van de ouders is. Daarnaast vertellen de betrokkenen dat ouders en leerlingen soms geen realistisch beeld hebben van beroepen en wat ervoor nodig is om een beroep uit te oefenen. De betrokkenen van scholen A en C benoemen dat ze door veel gesprekken te voeren deze leerlingen en hun ouders willen ondersteunen.

3. Wat voor (extra) ondersteuning vanuit school hebben jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond van 3- 4 vmbo nodig voor het maken van een studiekeuze, volgens de leerlingen zelf?

Vanuit de literatuur wordt verwacht dat jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond hulp nodig zouden kunnen hebben van school bij het maken van een studiekeuze, omdat ouders vaker het Nederlandse onderwijssysteem niet goed kennen. In alle focusgroepen is er één leerling die aangeeft dat ze niet met haar ouders praat over haar studiekeuze, omdat zij volgens haar het onderwijssysteem niet begrijpen. Zij geeft echter niet aan dat ze wil dat school haar of haar ouders daarmee helpt, ze heeft andere familieleden die haar ondersteunen:

“Zij gaan mij niet begrijpen. Mijn moeder weet niks over die schoolsysteem in Nederland, mijn vader ook niet. (...) Ik praat ook met mijn nichten enzo. Zij hebben mij ook geholpen toen ik naar die havo wou toch. Zij ging met die docenten praten en die reden vragen. Dus met mijn nichten enzo.. zij geven mij meer uitleg, want ze zijn allemaal hier opgegroeid.” (School C, Focusgroep 2, Leerling A)

De leerlingen zijn ook gevraagd naar hun verwachting over de toekomst, in het bijzonder of ze ook denken te maken te krijgen met discriminatie op de werkvloer en of ze ook behoefte hebben aan ondersteuning om hier mee om te kunnen gaan. Over dit onderwerp verschillen de leerlingen van mening. Aan de ene kant is er een groep leerlingen, die niet verwacht te maken te krijgen met discriminatie:

“Dat weet ik niet. Ik denk het niet. Ik denk dat het zeg maar echt ligt aan wat voor dingen die je hebt gedaan. Zeg maar opleiding.. en eh ik denk niet dat het echt ligt aan waar je ouders, waar jij of de rest vandaan komt denk ik dan.” (School B, Focusgroep 1, Leerling C)

Aan de andere kant is er een aantal leerlingen die wel verwacht met discriminatie te maken te krijgen:

“Ik denk dat ik sowieso met racisme te maken ga krijgen, dat weet ik 100%! Of het gaat gebeuren, ik weet niet. Maar ik ga ook stage lopen. Ik kom met andere mensen in contact. Dus.. Ik vrees voor het ergste..” (School B, Focusgroep 2, Leerling F)

Een overeenkomst tussen alle leerlingen is dat niemand zich zorgen maakt over de eventuele gevolgen van discriminatie. Ook de leerlingen die wel verwachten met discriminatie te maken te krijgen, geven aan dat ze hierdoor bijvoorbeeld niet bang zijn om geen werk te krijgen. Een leerling van school A geeft bijvoorbeeld aan dat als iemand haar vanwege haar afkomst niet aan zou willen nemen, zij daar dan sowieso al niet zou willen werken. Een andere overeenkomst tussen alle leerlingen is dat ze geen behoefte hebben aan hulp vanuit school om om te kunnen gaan met mogelijke discriminatie. Mogen ze er al over willen praten, geven de

leerlingen aan dat ze dan voornamelijk naar hun ouders zouden gaan. Deze leerling benadert het onderwerp zelfs positief:

“Nee, ook als er wat grapjes worden gemaakt, ik neem het soms als motivatie voor mijzelf. Van ja nu moet je jezelf bewijzen dat je beter kan en dat je het goed kan voor die mensen!” (School C, Focusgroep 1, Leerling C)

Oftewel, op de scholen is geen duidelijke vraag naar extra ondersteuning vanuit leerlingen naar voren gekomen dat terug te leiden is naar hun migratieachtergrond. Een enkele leerling geeft aan dat ze niet bij haar ouders terecht kan voor hulp bij de studiekeuze omdat ze het Nederlandse onderwijssysteem niet begrijpen, maar dit heeft ze zelf opgelost door met anderen in haar familie te praten die ook op de middelbare school hebben gezeten. Ze gaf niet aan dat ze deze ondersteuning vanuit school had gewild. Hoewel bij het onderwerp discriminatie sommige leerlingen meer rekening lijken te houden met discriminatie in de toekomst dan anderen, geeft geen enkele leerling aan dat ze hiervoor ondersteuning van school zouden willen. Als ze al behoefte hebben aan ondersteuning, vertellen ze dat ze dan naar hun ouders zouden gaan.

4. Wat vinden jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond uit 3- en 4-vmbo van het LOB-aanbod op hun school en sluit het LOB-aanbod aan bij hun ondersteuningsbehoefte?

De resultaten op deze vraag worden per school besproken, omdat het LOB-aanbod per school verschilt.

School A

De leerlingen van school A benoemen verschillende LOB-activiteiten die zij aangeboden krijgen op school. Zo komt onder andere de decaan langs met algemene informatie over het maken van een studiekeuze en wanneer er open dagen zijn, maken ze tests en doen ze een maatschappelijke stage. Daarnaast verdiepen leerlingen zich door middel van het profielwerkstuk (PWS) in het proces van hun studiekeuze. Over de maatschappelijke stage als praktijkgerichte activiteit zijn de leerlingen niet zo enthousiast. De leerlingen vinden de stages die ze hebben gelopen niet aansluiten op hun interesses, het heeft ze niet geholpen om zich te oriënteren op een beroep. Een leerling omschrijft het als *“was eerder dat we stage moesten doen.”* (School A, Focusgroep 2, Leerling C). Ze geven ook aan dat er na de stage geen evaluatiegesprek is om terug te koppelen.

Leerlingen geven aan dat ze de informatie die ze krijgen wel nuttig vinden. Ze benoemen echter voornamelijk dat ze te weinig informatie krijgen. De leerlingen zouden graag met school dieper op opleidingen in willen gaan en leren waar ze zelf die informatie kunnen vinden. Daarnaast hebben ze behoefte aan praktijkgerichte activiteiten, zoals bedrijfsbezoeken en praten met mensen die een bepaald beroep uitoefenen. Op dit moment is het ondernemen van LOB-activiteiten zoals een open dag bezoeken voornamelijk op eigen initiatief:

“Ik denk dat je zelf initiatief moet nemen om je er verdiept in te raken, zoals ik ook heb gedaan. Met mijn familie dus... Ik ben er ook echt zelf op uit gegaan.” (School A, Focusgroep 2, Leerling A)

School B

Op school B is voornamelijk de carrière coach een belangrijke LOB-activiteit. De coach voert een aantal gesprekken met leerlingen (soms 1-op-1, soms in kleine groepjes) om erachter

te komen waar de interesses van leerlingen liggen en welke studie bij ze zou passen. De ervaringen met deze coaches zijn wisselend. Sommige leerlingen vinden het heel fijn en hebben het idee dat de coach echt met hun meedenkt, terwijl anderen vinden dat de coach ze niet genoeg helpt. Wat opvalt is dat er vanuit school weinig voorbereiding en weinig terugkoppeling op de carrière coach is. Van tevoren worden leerlingen oppervlakkig ingelicht over de komst van de coach en na de gesprekken wordt er in de klas niet meer verder op ingegaan.

“Nee het was zeg maar helemaal uit het niets. Dus je keek gewoon op je rooster en toen zag je carrièrecoach en dat je ze[g] maar ergens moest wezen en dat was zeg maar elke keer om de drie weken.” (School B, Focusgroep 1, Leerling C)

De leerlingen benoemen ook nog twee andere LOB-activiteiten, waaronder een voorlichting van een ROC (Regionaal Opleidingscentrum) over aankomende open dagen en een sollicitatietraining in het tweede jaar. Verder geven de leerlingen aan, net als bij school A, dat het ondernemen van LOB-activiteiten zoals open dagen bezoeken vooral op eigen initiatief is. Deze leerling geeft aan dat ze grotendeels zelf tot haar opleiding gekomen is:

“(...). Nee, ik heb niks meegekregen van MBO opleidingen. En van de carrièrecoach ook matig, want hij heeft mij niet echt geholpen met de opleiding, maar hij heeft mij wel geholpen met mezelf beter leren kennen. (...) Dus dat vond ik wel echt top. Maar qua opleiding ben ik er wel zelf achter gekomen, van oke dit wil ik echt doen!” (School B, Focusgroep 2, Leerling A)

De leerlingen willen graag met zijn allen of in groepjes naar ROC's toe gaan en proeflessen volgen. Daarnaast willen ze ook meer informatie willen krijgen over verschillende

opleidingen en er meer over praten in de klas, tijdens mentorles bijvoorbeeld. Ze hopen op die manier een beter beeld van het mbo te krijgen.

School C

Op school C spreken de leerlingen voornamelijk over weinig activiteiten en weinig informatie. Ze hebben geen stages gelopen en weinig informatie gekregen, onder andere door COVID-19. Hulp kan je volgens de leerlingen voornamelijk krijgen als je er zelf om vraagt en ook het ondernemen van een LOB-activiteit is, net als bij scholen A en B, op eigen initiatief. Er is wel vanuit een ROC informatie gegeven over de verschillende routes binnen het mbo en bijvoorbeeld het verschil tussen BBL en BOL, maar niet zozeer over de verschillende opleidingen. Daarnaast hebben ze ook de AMN Talentscan gemaakt, waarbij leerlingen meer inzicht krijgen in hun capaciteiten en persoonlijkheid. Voor de leerlingen van school C komen er nog wat activiteiten aan, zoals een open dag bezoeken en een praktijkgericht onderwijsproject volgen.

De leerlingen doen nog een aantal suggesties voor LOB-activiteiten. Een leerling uit de ene focusgroep wil vooral meer ervaringen horen van ROC-studenten of mensen met een bepaald beroep. Leerlingen uit de andere focusgroep willen vooral meer informatie over verschillende opleidingen, wat ze met hun huidige vakkenpakket kunnen en wat het baanperspectief is van verschillende beroepen. Een van de leerlingen oppert een toets om te kijken of je een bepaalde opleiding kan:

“Ik denk als je al weet wat je in je toekomst wil doen, toch..? En je bent niet 100% zeker, ze moeten jou misschien een toets geven over die rechten. En als je die toets maakt en je vindt oh het is te moeilijk ofzo. Dan kan je altijd iets anders kiezen. Dat denk ik.” (School C, Focusgroep 2, Leerling A)

Samengevat, op alle drie scholen benoemen de leerlingen dezelfde wensen: ze willen meer informatie en meer praktijkervaring opdoen. De leerlingen vertellen dat ze vanuit school vooral algemene informatie krijgen, terwijl ze liever diepgaande informatie willen over de inhoud van verschillende opleidingen. Daarnaast benoemen de leerlingen dat ze graag met school naar een open dag willen, in plaats van op eigen initiatief. De informatie en activiteiten die de leerlingen vanuit school aangeboden krijgen, ervaren ze grotendeels positief. Ze geven voornamelijk aan behoefte aan meer te hebben.

Conclusie en discussie

Conclusie

In dit onderzoek is middels een kwalitatief onderzoek gezocht naar een antwoord op de volgende hoofdvraag: *Wat voor (extra) ondersteuningsbehoefte vanuit school hebben leerlingen van 3-4 vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond bij het maken van een studiekeuze volgens leerlingen en LOB-betrokkenen, en in hoeverre sluit het LOB-aanbod op vmbo-scholen aan bij deze ondersteuningsbehoefte?*

Op basis van de resultaten kan het volgende antwoord worden geformuleerd: hoewel de opvattingen over de ondersteuningsbehoefte van leerlingen uit 3-4 vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond verschillen tussen de leerlingen en LOB-betrokkenen, wordt er vanuit beide perspectieven beperkt tegemoetgekomen aan de ondersteuningsbehoefte in het huidige LOB-aanbod.

Vanuit de leerlingen op alle scholen is naar voren gekomen dat de ondersteuningsbehoefte vooral op het informatieve en praktijkgerichte vlak ligt. Dit komt overeen met de effectieve LOB-elementen van Korpershoek et al. (2022). De extra ondersteuningsbehoefte die vanuit de literatuur werd verwacht zoals grotere ouderbetrokkenheid (Van Esch, 2010) of het leren omgaan met verwachtingspatronen (Korpershoek et al., 2022) is door de leerlingen niet bevestigd. De literatuur die ingaat op het gebrek aan kennis over het Nederlandse onderwijssysteem en het gevolg hiervan voor de ondersteuning van ouders (Elffers, 2011; Thiem & Dasgupta, 2022; Van Rooijen et al., 2019) is enkel door één leerling bevestigd. Daarmee lijkt de (eventuele gebrekkige) kennis van ouders dus een minder grote rol te spelen bij deze leerlingen dan verwacht.

Leerlingen gaven aan dat scholen weinig informatie en praktijkgerichte activiteiten bieden en daarmee komt het huidige LOB-aanbod dus niet overeen met hun ondersteuningsbehoefte. Deze behoefte aan informatie- en praktijkgerichte activiteiten komt

wel overeen met het opdoen van leerervaringen van de SCCT, wat een positieve invloed kan uitoefenen op de benodigde self-efficacy en uitkomstverwachtingen voor het maken van een passende studiekeuze (Lent et al., 1994).

Vanuit de LOB-betrokkenen is naar voren gekomen dat zij het vergroten van ouderbetrokkenheid en het vormen van een realistisch toekomstbeeld twee belangrijke vormen van extra ondersteuning voor deze groep vinden. Dit komt overeen met de literatuur van Korpershoek et al. (2022) over het belang van ouderbetrokkenheid en het onderzoek van Petit et al. (2013) over het beroepsbeeld van deze jongeren. De rol die ouders volgens de LOB-betrokkenen spelen en de mening van de betrokkenen over de vmbo-havo doorstroom zijn daarnaast ook voorbeelden van de contextuele factoren uit het SCCT-model (Lent et al., 1994) die invloed uitoefenen op de loopbaankeuzes van leerlingen. Het huidige LOB-aanbod sluit echter ook niet aan op de ondersteuningsbehoefte die de betrokkenen aandragen, aangezien er op dit moment weinig tot geen activiteiten worden aangeboden die zich specifiek richten op het promoten van het (v)mbo of ouderbetrokkenheid.

Het is opvallend dat het beeld dat de LOB-betrokkenen tijdens de focusgroepgesprekken schetsten van het LOB-aanbod in contrast staat met hoe de leerlingen het LOB-aanbod op hun school ervoeren. Betrokkenen van alle scholen gaven bijvoorbeeld aan dat ze veel belang hechten aan praktijkgerichte activiteiten, terwijl leerlingen vertelden dat ze weinig activiteiten met school ondernemen en het voornamelijk zelf moeten doen. LOB-betrokkenen gaven daarnaast aan dat leerlingen stages vanuit eigen interesse kunnen kiezen, terwijl leerlingen aangaven vooral stage te “moeten” lopen en dit niet vanuit eigen interesse konden kiezen. Tot slot noemden de betrokkenen veel activiteiten zoals opdrachten en gesprekken die ze in het kader van LOB uitvoeren met de leerlingen, maar de leerlingen van alle scholen gaven aan nog weinig aan LOB te hebben gedaan. Het lijkt er dus op dat de LOB-betrokkenen het LOB-aanbod anders ervaren dan leerlingen, of misschien communiceren naar

de leerlingen op een manier waarop het niet duidelijk is dat bepaalde activiteiten met LOB te maken hebben. Uit onderzoek van Korpershoek et al. (2022) komt naar voren dat het belangrijk is dat het LOB-programma duidelijk gecommuniceerd wordt naar leerlingen, zodat zij het als samenhangend geheel zien.

Discussie

Het doel van dit onderzoek was om de huidige kennis over LOB en studiekeuze onder jongeren op het VMBO uit te breiden met informatie over de specifieke ondersteuningsbehoefte van jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond. De resultaten bevestigen deels besproken literatuur van onder andere Korpershoek et al. (2022), Petit et al. (2013) en Lent et al. (1994) over de doelgroep, maar er wordt ook nieuwe informatie aangedragen zoals de behoefte aan informatiegerichte activiteiten en het contrast tussen de ervaring van leerlingen en LOB-betrokkenen met het LOB-aanbod. Met deze nieuwe informatie kunnen voornamelijk scholen hun LOB-aanbod verder toespitsen op de ondersteuningsbehoefte van leerlingen (zie pagina 43-44 voor suggesties voor vervolgonderzoek en de onderwijspraktijk).

Dit onderzoek is gebaseerd op de tot nu toe beschikbare interviews, wat heeft geresulteerd in het gebruik van de data van drie scholen, terwijl er in totaal twaalf scholen meedoen aan Innovation Lab. Aangezien het geschetste beeld tijdens dit onderzoek dus nog zou kunnen veranderen wanneer er meer interviews worden meegenomen, moeten de resultaten van dit onderzoek voorzichtig worden geïnterpreteerd en kunnen de resultaten ook nog niet gegeneraliseerd worden naar de gehele onderzoekspopulatie. De overeenkomsten die zijn gevonden tussen de resultaten en de literatuur, kunnen wel gezien worden als een teken dat de doelgroep een geschikte groep is geweest om het over deze onderwerpen te hebben en dat de resultaten uit dit onderzoek in lijn kunnen liggen met de andere interviews.

Er zijn ook resultaten die tegen de verwachting uit de literatuur ingaan, zoals het ontbreken van een ondersteuningsbehoefte bij omgaan met discriminatie (Korpershoek et al., 2022) en ouderbetrokkenheid (Van Esch, 2010). Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat jongeren hier misschien wel behoefte aan hebben, maar dit tijdens de focusgroepgesprekken niet uit durfde te spreken. Waar in sommige focusgroepgesprekken leerlingen duidelijk een eigen mening hadden, waren er ook een aantal focusgroepgesprekken waar leerlingen elkaar ogenschijnlijk napraten en niet meer zeiden dan ‘ja, dat wat X zegt’. Hierdoor is het onduidelijk of in alle gevallen leerlingen wel echt hun eigen mening gaven of dat ze hun eigen mening misschien niet durfde uit te spreken. Vanwege de kleine steekproef, is het nog te vroeg om te zeggen of er op meer scholen sprake is geweest van sociaal wenselijke antwoorden en op welke manier dit het onderzoek heeft beïnvloed.

Een sterk punt van het uitgevoerde onderzoek is dat er in dit onderzoek twee belangrijke perspectieven vergeleken konden worden op het gebied van LOB: de LOB-betrokkenen die LOB aanbieden en de leerlingen die de LOB-activiteiten ervaren. Het contrast wat hieruit naar voren is gekomen laat zien dat er grote verschillen kunnen zijn tussen hoe verschillende groepen hetzelfde fenomeen ervaren. Onderzoek van Smeenk et al. (2016) naar empathisch ontwerpen toont aan dat het belangrijk is om verschillende perspectieven mee te nemen, zowel van de maker als van degenen die het ervaren, om er zo voor te zorgen dat het eindproduct aansluit op de behoeften van de gebruiker. Om effectieve LOB aan te bieden, is het perspectief van de leerling dus ook belangrijk om mee te nemen.

Suggesties voor vervolgonderzoek en de onderwijspraktijk

Dit onderzoek richtte zich op jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond. Om een completer beeld te krijgen van passend LOB-aanbod voor deze doelgroep, zou vervolgonderzoek een vergelijking kunnen maken tussen deze groep jongeren en

bijvoorbeeld jongeren uit gezinnen zonder migratieachtergrond. Aangezien leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond geen homogene groep leerlingen is, is het daarnaast verstandig om in een vervolgstudie verder te onderzoeken welke verschillende culturen er binnen deze groep bestaan, die bijvoorbeeld in meer of mindere mate collectivistisch of individualistisch zijn (Akosah-Twumasi et al., 2018), en of deze verschillende culturen ook op verschillende manieren invloed hebben op het studiekeuzeprocess van jongeren. Voor vervolgonderzoek is het daarnaast belangrijk om af te wegen of, voor deze doelgroep, de groepsdynamiek uit focusgroepgesprekken van toegevoegde waarde is of dat er beter voor individuele interviews gekozen kan worden om sociaal wenselijke antwoorden binnen de groep te vermijden.

Uit de focusgroepen kwam naar voren dat praktijk- en informatiegerichte activiteiten door de leerlingen als nuttig worden ervaren. Scholen zouden bij het vormgeven van LOB-activiteiten daarom de praktijk- en informatiegerichte activiteiten verder mogen uitbreiden om leerlingen een goed beeld van vervolgopleidingen en beroepen te geven. Hoewel leerlingen zich niet hebben uitgesproken over hun behoefte aan meer ouderbetrokkenheid, kwam dit vanuit de betrokkenen wel duidelijk naar voren. Daarnaast is er steeds meer onderzoek dat een goede samenwerking tussen ouders en scholen aanraadt (Boonk et al., 2018; Kuijpers et al., 2018). Daarom wordt aanbevolen dat scholen de samenwerking met ouders te stimuleren en intensiveren, bijvoorbeeld door mentor-ouder-leerlingen gesprekken te voeren (Kuijpers et al., 2018) of bijeenkomsten te organiseren waarin ouders meer uitleg krijgen over de belangrijke rol die zij kunnen spelen in het loopbaanproces van hun kinderen (Duran et al., 2014).

Referenties

- Akosah-Twumasi, P., Emeto, T. I., Lindsay, D., Tsey, K., & Malau-Aduli, B. S. (2018). A systematic review of factors that influence youths career choices—the role of culture. *Frontiers in Education, 3*. <https://doi.org/10.3389/feduc.2018.00058>
- Albritton, K., Cureton, J. L., Byrd, J. A., & Storlie, C. A. (2019). Exploring perceptions of the path to work/life success among middle school students of color. *Journal of Career Development, 47*(4), 440–453. <https://doi.org/10.1177/0894845319832667>
- Azjen, I. (1985). From Intentions to Actions: A Theory of Planned Behavior. In J. Kuhl & J. Beckmann (Eds.), *Action Control* (pp. 11–39). Springer-Verlag.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory* (1st edition). Prentice Hall.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control* (1st edition). Worth Publishers.
- Bisschop, P., Zwetsloot, J., Ter Weel, B., & Van Kesteren, J. (2020). *De overgang van het mbo naar de arbeidsmarkt: De positie van jongeren met een migratieachtergrond belicht* (Nr. 2020–05). SEO Economisch Onderzoek. <https://25cjk227xfsu3mkyfg1m9xb7-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2020/07/2020-05-De-overgang-van-het-mbo-naar-de-arbeidsmarkt-1.pdf>
- Boonk, L., Gijselaers, H. J. M., Ritzen, H., & Brand-Gruwel, S. (2018). A review of the relationship between parental involvement indicators and academic achievement. *Educational Research Review, 24*, 10-30. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2018.02.001>
- Braun, V., & Clarke, V. (2012). Thematic analysis. *APA handbook of research methods in psychology, Vol 2: Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological.*, 57–71. <https://doi.org/10.1037/13620-004>

- Cabanac, M., & Bonniot-Cabanac, M. C. (2007). Decision making: rational or hedonic? *Behavioral and Brain Functions*, *45*(3), 1–8. <https://doi.org/10.1186/1744-9081-3-45>
- Carraro, N., & Gaudreau, P. (2013). Spontaneous and experimentally induced action planning and coping planning for physical activity: A meta-analysis. *Psychology of Sport and Exercise*, *14*(2), 228–248. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2012.10.004>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018). *Schooluitval onder tweede generatie jongeren*. Geraadpleegd op 21 januari 2022, van <https://longreads.cbs.nl/integratie-2018/schooluitval-onder-tweede-generatie-jongeren/>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2022). *Persoon met een migratieachtergrond*. Geraadpleegd op 24 mei 2022, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen/persoon-met-een-migratieachtergrond->
- Connor, M., & Norman, P. (2005). Predicting health behaviour: a social cognition approach. In M. Connor & P. Norman (Eds.), *Predicting Health Behaviour* (pp. 1–27). Bell & Bain.
- Constantine, M. G., Erickson, C. D., Banks, R. W., & Timberlake, T. L. (1998). Challenges to the career development of urban racial and ethnic minority youth: implications for vocational intervention. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, *26*(2), 83–95. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.1998.tb00189.x>
- Crone, E. A., & Dahl, R. E. (2012). Understanding adolescence as a period of social–affective engagement and goal flexibility. *Nature Reviews Neuroscience*, *13*(9), 636–650. <https://doi.org/10.1038/nrn3313>
- Dari, T., Chan, C. D., & Del Re, J. (2021). Integrating culturally responsive group work in schools to foster the development of career aspirations among marginalized youth. *The*

Journal for Specialists in Group Work, 46(1), 75–89. <https://doi.org/10.1080/01933922.2020.1856255>

- De Koning, J., Gelderblom, A., & Gravesteyn, J. (2010). *Techniek: Exact goed? Het keuzeprocess van allochtone en autochtone leerlingen in het (V)MBO verklaard*. SEOR. <https://www.vmbo-bwi.nl/media/files/techniek-exact-goed.pdf>
- Den Boer, P., & Stukker, E. (2012). *Leren kiezen voor je loopbaan. Onderzoek naar de herinrichting van het keuzeprocess voor beroep en opleiding in West-Brabant*. ROC West-Brabant. <https://docplayer.nl/26451703-Leren-kiezen-voor-je-loopbaan-onderzoek-naar-de-herinrichting-van-het-keuzeprocess-voor-beroep-en-opleiding-in-west-brabant.html>
- Droomloopbaan. (2019). *Wat is LOB?* Geraadpleegd op 10 november 2021, van <https://www.droomloopbaan.nl/wat-is-lob/>
- Duran, M., Höft, M., Lawson, D. B., Medjahed, B., & Orady, E. A. (2014). Urban high school students' IT/STEM learning: findings from a collaborative inquiry-and design-based afterschool program, *Journal of Science Education and Technology*, 23, 116-137. <https://doi.org/10.1007/s10956-013-9457-5>
- El Hadioui, I., Slotman, M., Hammond, M., Mudde, A. L., Schouwenburg, S., & El-Akabawy, Z. (2019). *Switchen en klimmen. Over het switchgedrag van leerlingen en de klim op de schoolladder in een grootstedelijke omgeving* (1ste editie). Uitgeverij van Gennep B.V.
- Elffers, L. (2011). *The transition to post-secondary vocational education. Students' entrance, experiences, and attainment*. Ipskamp drukkers. <https://dare.uva.nl/search?identificer=f8a45b54-d056-466f-98bb-4b51c1c2264b>

- Elffers, L. (2013). Schooluitval bij overgang van vmbo naar mbo onnodig. *Sociale Vraagstukken*. <https://www.socialevraagstukken.nl/schooluitval-bij-de-transitie-van-vmbo-naar-mbo/>
- Expertisepunt LOB. (z.d.). *VMBO*. Geraadpleegd op 10 november 2021, van <https://www.expertisepuntlob.nl/sectoren/vmbo>
- Germeijs, V., & Verschueren, K. (2007). Educational Choices in Adolescence: The Decision-Making Process, Antecedents, and Consequences. *Career Development in Childhood and Adolescence*, 2, 203–219. https://doi.org/10.1163/9789460911392_013
- Hennink, M., Hutter, I., & Bailey, A. (2010). *Qualitative Research Methods*. SAGE Publications.
- Hobbes, T. (1651). *Leviathan, Or, The Matter, Form, and Power of a Commonwealth Ecclesiastical and Civil*. Andrew Crooke.
- Korpershoek, H., Karssen, M., Spijkerboer, A., Petit, R., & Hermans, A. (2022). *Effectieve loopbaanoriëntatie en loopbaanbegeleiding (LOB) in het vmbo: een overzichtsstudie van nationale en internationale literatuur*. GION onderwijs/onderzoek & Kohnstamm Instituut. https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/204277201/Rapport_Effectieve_LOB_2022.pdf
- Kuijpers, M., & Meijers, F. (2009). Leeromgeving voor loopbaanleren Onderzoek naar relaties tussen de leeromgeving en loopbaancompetenties van vmbo en mbo leerlingen. *Pedagogische Studiën*, 86, 93–109. <https://pedagogischestudien.nl/download?type=document&identifier=617266>
- Kuijpers, M., Strijk, M., Lusse, M., & van Schie, L. (2018). *Ouderbetrokkenheid bij loopbaanontwikkeling van vmbo-leerlingen. Onderzoek m.b.t. het City Deal project preventie jeugdwerkloosheid migrantenjongeren*. Hogeschool Rotterdam.

- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior, 45*(1), 79–122. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1994.1027>
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2000). Contextual supports and barriers to career choice: A social cognitive analysis. *Journal of Counseling Psychology, 47*(1), 36–49. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.47.1.36>
- Martinez, R. R., Baker, S. B., & Young, T. (2017). Promoting career and college readiness, aspirations, and self-efficacy: curriculum field test. *The Career Development Quarterly, 65*(2), 173–188. <https://doi.org/10.1002/cdq.12090>
- Meijers, F., & Kuijpers, M. (2015). *Integreren van leren in school en praktijk*. Stichting OOM & Stichting A+O. <https://docplayer.nl/13740870-Integreren-van-leren-in-school-en-praktijk.html>
- Meijers, F., Kuijpers, M., & Bakker, J. (2006). *Over leerloopbanen en loopbaanleren: Loopbaancompetenties in het (v)mbo*. Het Platform Beroepsonderwijs. https://www.innovatiefinwerk.nl/sites/innovatiefinwerk.nl/files/field/bijlage/over_leerloopbanen_en_loonbaanleren.pdf
- Meijers, F., Kuijpers, M., & Winters, A. (2010). *Leren kiezen/kiezen leren. Een literatuurstudie*. Expertisecentrum Beroepsonderwijs. <https://docplayer.nl/2351416-Leren-kiezen-kiezen-leren-een-literatuurstudie-frans-meijers-marinka-kuijpers-en-annemie-winters.html>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2021). *Kamerbrief over maatregelen loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB)*. Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 6 mei 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/02/26/loopbaanorientatie-en-begeleiding-lob>

- Neuvel, J., & Van Esch, W. (2010). *Opleidingsniveau en beroepsrichting in de doorstroom van vmbo naar mbo: keuzes en gevolgen voor de schoolloopbaan*. ECBO. <https://ecbo.nl/wp-content/uploads/sites/3/2011-01-Opleidingsniveau-en-beroepsrichting-in-de-doorstroom-van-vmbo-naar-mbo.pdf>
- Oomen, A. (2010). *Ouders en de loopbaan van hun kind*. APS. <https://docplayer.nl/8923450-Ouders-en-de-loopbaan-van-hun-kind.html>
- Petit, R., Meijer, J., Karssen, M., Kuijpers, M., M.M.V. Hermans, A., & Diender, A. (2019). *Op weg naar een toekomst. Werkexploratie in het vmbo*. Kohnstamm Instituut. <https://kohnstammstituut.nl/wp-content/uploads/2020/01/983-Op-weg-naar-een-toekomst.pdf>
- Petit, R., Van Esch, W., Van der Meer, M., & Smulders, H. (2013). *Kansen en keuzes voor de toekomst: Routes in het onderwijs en naar de arbeidsmarkt van niet-westerse allochtonen*. Expertisecentrum Beroepsonderwijs. <https://docplayer.nl/7900057-Kansen-en-keuzes-voor-de-toekomst-regina-petit-wil-van-esch-marc-van-der-meer-en-hester-smulders.html>
- Rijksuniversiteit Groningen. (2020). *INNOVATION LAB gericht op loopbaanoriëntatie en– begeleiding (LOB) voor vmbo-jongeren*. Geraadpleegd op 4 februari 2022, van <https://www.rug.nl/research/groningen-institute-for-educational-research/research/school-board-policy/nieuw-onderwijsonderzoek-innovation-lab>
- Rogers, M. E., & Creed, P. A. (2011). A longitudinal examination of adolescent career planning and exploration using a social cognitive career theory framework. *Journal of Adolescence*, 34(1), 163–172. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2009.12.010>
- Roose, H., & Meuleman, B. (2017). *Methodologie van de sociale wetenschappen. Een inleiding*. (2de editie). Academia Press.

- Schwarzer, R., & Luszczynska, A. (2016). Self-efficacy and Outcome Expectations. In Y. Benyamini, M. Johnston, & E. C. Karademas (Eds.), *Assessment in Health Psychology* (pp. 31–42). Hogrefe Publishing.
- SLO. (2011). *LOB als vak. Handreiking bij de invoering van LOB als vak in het vmbo*.
<https://www.droomloopbaan.nl/downloads/LOB/lob-als-vak.pdf>
- Smith, A. (1776). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*. W. Strahan; and T. Cadell, in the Strand.
- Smeenk, W., Tomico, O., & Van Turnhout, K. (2016). A systematic analysis of mixed perspectives in empathic design: not one perspective encompasses all. *International Journal of Design*, 10(2), 31–48. https://pure.tue.nl/ws/portalfiles/portal/59967539/2543_9205_11_PB.pdf
- Sniehotta, F. F., Gellert, P., Witham, M. D., Donnan, P. T., Crombie, I. K., & McMurdo, M. E. (2013). Psychological theory in an interdisciplinary context: psychological, demographic, health-related, social, and environmental correlates of physical activity in a representative cohort of community-dwelling older adults. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 10(1), 106. <https://doi.org/10.1186/1479-5868-10-106>
- Sniehotta, F. F., Pesseau, J., & Araújo-Soares, V. (2014). Time to retire the theory of planned behaviour. *Health Psychology Review*, 8(1), 1–7. <https://doi.org/10.1080/17437199.2013.869710>
- Spijkerman, R., & Admiraal, D. (2008). *Loopbaancompetentie - Management van mogelijkheden* (1ste editie). Wolters Kluwer.
- Swanson, J. L., & Woitke, M. B. (1997). Theory into practice in career assessment for women: assessment and interventions regarding perceived career barriers. *Journal of Career Assessment*, 5(4), 443–462. <https://doi.org/10.1177/106907279700500405>

- Thiem, K. C., & Dasgupta, N. (2022). From precollege to career: barriers facing historically marginalized students and evidence-based solutions. *Social Issues and Policy Review*, 16(1), 212–251. <https://doi.org/10.1111/sipr.12085>
- Van den Bergh, L., Denessen, E., Hornstra, L., Voeten, M., & Holland, R. W. (2010). The implicit prejudiced attitudes of teachers: Relations to teacher expectations and the ethnic achievement gap. *American Educational Research Journal*, 47(2), 497–527. <https://doi.org/10.3102/0002831209353594>
- Van der Vleuten, M., Jaspers, E., Maas, I., & Van der Lippe, T. (2016). Boys' and girls' educational choices in secondary education. The role of gender ideology. *Educational Studies*, 42(2), 181–200. <https://doi.org/10.1080/03055698.2016.1160821>
- Van Esch, W. (2010). *De kleur van het middelbaar beroepsonderwijs: Een overzichtsstudie naar allochtonen in het mbo*. Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- Van Esch, W., Petit, R., Neuvel, J., & Karsten, S. (2011). *Sociaal kapitaal in het mbo: slagboom of hefboom? Onderzoek onder mbo'ers en docenten*. Expertisecentrum Beroepsonderwijs. <https://ecbo.nl/wp-content/uploads/sites/3/2011-09-Sociaal-kapitaal-in-het-mbo.pdf>
- Van Rooijen, M., De Winter-Kocak, S., Sondejker, F., & Van der Hoff, M. (2019, oktober). *Programmeringsonderzoek vmbo-studiekeuzes en mbo-arbeidsmarkt voor jongeren met een migratieachtergrond*. Verwey-Jonker Instituut. https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/NRO_programmeringsonderzoeken.pdf
- Warps, J. (2013). *LOB en studiesucces. Onderzoek naar de opbrengst van LOB op basis van de Startmonitor 2012–2013*. ResearchNed. <http://www.researchned.nl/wp-content/uploads/2014/09/LOB-en-studiesucces-Eindrapport.pdf>
- Wyss, V. L. (2013). Developing videos to better inform middle school students about STEM career options. *TechTrends*, 57(2), 54–62. <https://doi.org/10.1007/s11528-013-0646-0>

Bijlage 1 - Codeboeken

1.1 Codeboek betrokkenen

<i>Thema/Code</i>	Omschrijving	Voorbeeld	Soort code
LOB-activiteiten studiekeuze			
<i>Praktijkgerichte LOB</i>	De participant beschrijft welke praktijkgerichte LOB-activiteiten aangeboden worden om leerlingen te ondersteunen bij het maken van een studiekeuze	“Maar in het normale in de tweede hebben ze voorlichting, bliksemstage, dan hebben ze in de derde hebben ze de technologieweek met een beetje kompas en dan ook de sollicitatietraining dat ging er met name om dat ze dus zelf een baan kunnen doen (...)”	Inductief
<i>Dialoggerichte LOB</i>	De participant beschrijft welke dialoggerichte LOB-activiteiten aangeboden worden om leerlingen te ondersteunen bij het maken van een studiekeuze	“(...) alle leerlingen die hebben dan een gesprek met hun begeleider en hun ouders, of gesprek, eerst een presentatie van goh hoe is mijn route geweest, hoe ben ik tot een opleiding gekomen, wat ging wel goed, wat ging	Inductief

		niet goed en dan hebben we nog even tijd om met elkaar dat gesprek te hebben”	
<i>Vraaggerichte LOB</i>	De participant beschrijft welke vraaggerichte LOB-activiteiten gebruikt worden om leerlingen te ondersteunen bij het maken van een studiekeuze	“Voor de zomer hebben zij [leerlingen] alle 20, 19, 20, 21 projecten gezien. Van dit is het aanbod. Wat zou je willen?”	Inductief
<i>Informatiegerichte LOB</i>	De participant beschrijft LOB-activiteiten die gericht zijn op het geven van informatie aan leerlingen om ze te ondersteunen bij het maken van een studiekeuze	“En in 4 mavo hebben we dan vooral een voorlichting (...)”	Inductief
Extra ondersteuning voor leerlingen uit			

gezinnen met een migratieachtergrond			
<i>Extra ondersteuning leerlingen migratieachtergrond</i>	De participant beschrijft op welke manier leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond extra ondersteuning nodig hebben bij het maken van een studiekeuze	“De havo, dat als je MBO vier hebt, heb je een beroep geleerd. En als je havo vijf hebt, heb je een mooi diploma, maar je hebt er verder niet zoveel aan. Je moet door, je moet eigenlijk nog leren. En ja, dat pakt natuurlijk niet altijd bij leerlingen, dat verhaal. Maar ik leg het ze expliciet uit, omdat ze het gewoon niet weten.”	Inductief
<i>Extra ondersteuning ouders van leerlingen migratieachtergrond</i>	De participant beschrijft op welke manier ouders van leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond extra ondersteuning nodig hebben om hun kind beter te kunnen ondersteunen	“Nou ja, mijn wens zou wel zijn dat ouders meer begrijpen dat havo niet geschikt is, ook al heb je je [v]mbo diploma. Het is echt, dat zijn echt hele moeilijke gesprekken.”	Inductief

	bij het maken van een studiekeuze		
--	-----------------------------------	--	--

1.2 Codeboek leerlingen

Thema/Code	Omschrijving	Voorbeeld	Soort code
LOB-aanbod			
<i>LOB-activiteiten</i>	De participant omschrijft LOB-activiteiten die worden aangeboden op zijn/haar school	“Ja kijk wel een carrièrecoach. Hebben we zeg maar gehad.”	Deductief
<i>LOB-activiteiten nuttig</i>	De participant omschrijft LOB-activiteiten die hij/zij als nuttig ervaarde bij het maken van een studiekeuze	[Over de carrière coach]: “Ja, ik vind gewoon dat zij mij voldoende had gelopen.”	Inductief
<i>LOB-activiteiten niet nuttig</i>	De participant omschrijft LOB-activiteiten die hij/zij als niet nuttig ervaarde bij het maken van een studiekeuze	“Interviewer: En heb je er ook wat aan gehad om meer beeld te krijgen van wat wil ik nou zelf later? C: Oh dat niet echt persé.”	Inductief

Mening hulp school			
<i>Mening hulp school</i>	De participant geeft zijn/haar mening over de hulp die hij/zij vanuit school kreeg bij het maken van een studiekeuze	“Volgens mij doen ze al genoeg, ze organiseren open dagen. Allemaal samen, dus ja. Lijkt mij wel genoeg.”	Deductief
<i>Weinig informatie</i>	De participant geeft aan dat hij/zij weinig informatie vanuit school heeft gekregen bij het maken van een studiekeuze	“Op school heb ik alleen meegekregen welke opleidingen er allemaal zijn. Alleen van die oppervlakkige dingetjes.”	Inductief
<i>Eigen initiatief</i>	De participant geeft aan welke activiteiten hij/zij vanuit eigen initiatief heeft ondernomen om een passende studiekeuze te maken	“Ik heb dit zelf.. dus met NPO heb ik een paar vragen gevraagd. En zelf met familie heb ik een beetje op google gezocht van hoe zit dit en hoe zit dat enzo. Ik heb het niet echt met school gedaan”	Inductief
<i>Suggestie LOB-activiteiten</i>	De participant geeft suggesties voor LOB-activiteiten die naar	“Gewoon dat je zeg maar, dat zeg maar school een dagje zeg	Deductief

	<p>zijn/haar mening zouden helpen met het maken van een studiekeuze</p>	<p>maar maakt dat je gewoon naar een ROC gaat en dat je misschien van te voren hebt gekeken welke opleiding of dat je gewoon verschillende opleidingen kiest die zeg maar populair zijn ofzo. En dan ga je zeg maar gewoon met die opleiding meelopen, misschien de lessen volgen..”</p>	
<p>Verwachte ondersteuningsbehoefte leerlingen</p>			
<p><i>Verwachting discriminatie</i></p>	<p>De participant beschrijft of hij/zij wel of niet verwacht met discriminatie te maken te krijgen in de toekomst</p>	<p>“Hm.. Ik weet wel dat de kans dat het gebeurt is best wel groot. Ik weet wel dat het kan gebeuren, maar ik sta er niet echt heel vaak bij stil. Soms wel, maar niet echt heel vaak.”</p>	<p>Inductief</p>

<i>Ondersteuning school discriminatie</i>	De participant beschrijft of hij/zij behoefte heeft aan ondersteuning vanuit school bij het leren omgaan met discriminatie	<p>“B: Denk je dat het jou zou helpen als je daar een soort van ondersteuning.. hulp bij krijgt? Van hoe ga je om in dat soort situaties.</p> <p>F: Ik denk het niet. Je moet er gewoon zelf uitkomen vind ik.”</p>	Inductief
<i>Ondersteuning ouders</i>	De participant beschrijft of hij/zij ondersteuning krijgt van zijn/haar ouders bij het maken van een studiekeuze	<p>“Mijn ouders kennen me het best. Dus ik heb ook mijn studie voor mijn PWS die opdracht heb ik ook met hun uitgezocht, omdat ik eerst geen idee had wat ik wilde doen, dus zij hebben mij geholpen daarmee.”</p>	Inductief

Bijlage 2 - Interviewschema's

2.1 Interviewschema leerlingen

De vragen die voor de analyse gebruikt zijn, zijn in het geel gemarkeerd

Interviewprotocol focusgroepgesprekken leerlingen – bovenbouw (leerjaar 3-4)

Namen leerlingen:

School:

Datum van het interview:

Tijdstip van het interview:

Introductie (bedanken voor tijd, benoemen doelen gesprek, inschatting gespreksduur)

Belangrijk om te weten:

- Tijdens het interview wordt een geluidsopname gemaakt, waardoor naderhand het gesprek uitgewerkt kan worden.
- De opnames worden uitgetypt en geanonimiseerd. Hierna wordt de opname van het interview verwijderd. Er worden in de verslaglegging geen namen genoemd of andere informatie die ervoor kunnen zorgen dat uitspraken naar individuele docenten terug te leiden zijn.
- Deelname aan dit gesprek is vrijwillig en het staat u vrij om ermee te stoppen als u niet verder wilt gaan. Daarvoor hoeft u geen reden op te geven.

Inleveren toestemmingsformulier ouders/verzorgers

Ondertekening eigen toestemmingsformulieren

Focusgroepgesprek

<u>Startvragen</u>	
1. Voorstellen (naam, leerjaar, leerweg, profiel)	Plenair
2. Persoonskenmerken: sekse (noteren), 'roots' (niet verplicht) tussendoor vragen nr 2e taal	Plenair
3. Waarom heb je voor je profiel gekozen? Ben je nog tevreden met de keuze die je toen gemaakt hebt? Wat heeft je geholpen om je profielkeuze te maken? doorvragen weet je nog waarom je hebt gekozen voor dit profiel - op post it steekwoorden schrijven	Plenair
<u>Kiezen van een vervolgopleiding & LOB</u>	
4. Wie weet al welke vervolgopleiding je na het vmbo wilt gaan doen? (mbo, havo)	post it

5. (Benoem een aantal LOB-activiteiten gericht op keuze vervolgopleiding op de school a.d.h.v. de ingevulde quickscan) Heb je al informatie gekregen over vervolgopleidingen. Zo ja volgen vragen hieronder mbv post-its, zo nee overslaan a. Wat vind je van de informatie die je over vervolgopleidingen hebt gekregen?	Een aantal LOB activiteiten gericht op keuze vervolgopleiding op een flap zetten.
--	--

<p>b. Wat vind je van de hulp die je op school hebt gekregen bij het kiezen van een vervolgopleiding?</p> <p>c. Welke activiteiten die jouw school organiseerde bij het kiezen van een vervolgopleiding vond je het nuttigst? Waarom?</p> <p>d. Welke activiteiten vond je niet nuttig? Waarom niet?</p> <p>e. Welke andere activiteiten zouden je kunnen helpen om een goede keuze voor een vervolgopleiding te maken?</p>	<p>Vraag a b c d e ook op een flap zetten Post-its voor vragen a b c d e</p>
<p>6. Wie heeft wel eens een individueel loopbaangesprek met de mentor of decaan gehad? Wat vond je daarvan?</p>	<p>Plenair</p>
<p>7. Wie weet al welk beroep je later wilt gaan doen? Wat dan? Waarom lijkt dat beroep je leuk?</p>	<p>Plenair</p>
<p><u>Ondersteuning vanuit school</u></p>	
<p>8. Bij wie kunnen jullie op school terecht met vragen over de keuze van een vervolgopleiding? Wie maakt hier wel eens gebruik van?</p>	<p>Plenair</p>
<p>9. Durven jullie op scholen vragen te stellen over je keuze? Waarom wel/niet?</p>	
<p>10. Wat kan de school doen om leerlingen beter te helpen bij deze keuze?</p>	<p>Groep – opschrijven op flap</p>
<p><u>Ondersteuning door ouders/verzorgers</u></p>	
<p>11. Praten jullie wel eens met je ouders over wat je na deze school wil gaan doen?</p>	<p>Vragen op flap en invullen met post its</p>
<p>12. Waar hebben jullie het dan over?</p>	
<p>13. Helpen je ouders je bij het maken van een goede keuze? Hoe dan?</p>	
<p>14. Vinden jullie het belangrijk dat je ouders helpen/meedenken bij je keuze? Waarom wel/niet?</p>	
<p>15. Voelen jullie je vrij om met je ouders te praten over je keuze? Bijvoorbeeld als je ouders liever willen dat je een andere opleiding kiest? Of staan je ouders achter je keuze?</p>	
<p>16. Wat kunnen je ouders doen om jou nog beter te helpen bij je keuze voor een vervolgopleiding?</p>	

<u>Ondersteuning door anderen</u>	
17. Praten jullie wel eens met vrienden/klasgenoten over je keuze voor een vervolgopleiding? Waar hebben jullie het dan over?	Plenair
18. Zijn er nog andere personen met wie je praat over je keuze? Met wie? Bv. broers of zussen of andere familieleden? Waar praten jullie dan over?	Plenair
<u>Invloed anderen</u>	
19. Hoe belangrijk vinden jullie wat anderen (docenten, ouders, vrienden, klasgenoten) vinden van je keuze van wat je na deze school wil doen/ voor een vervolgopleiding? a. Zijn de mensen in jullie omgeving het eens met je keuze? Of is er iemand die vindt dat je wat anders zou moeten kiezen? b. Wordt jullie keuze beïnvloed door wat anderen hiervan vinden? Door wie wel/niet?	vraag leerlingen op een lijn te gaan staan van heel belangrijk tot niet belangrijk (a en b zijn doorvragen)
<u>Discriminatie</u>	
20. Denk je dat je tijdens vervolgopleiding of baan anders behandeld wordt/ of moeilijker krijgt omdat je vrouw of man bent, een handicap hebt of je familie uit een ander land komt. – bijv negatieve opmerkingen, minder makkelijk worden aangenomen bij een stage of bij een baan vanwege je geslacht , handicap of etnische achtergrond)	toelichting op de vraag en dan op papier antwoorden. Of plenair – in pilot uittesten
21. Houd je hier rekening mee bij je keuze voor een vervolgopleiding? Hoe dan?	
22. Zou je hulp willen om te leren omgaan met discriminatie? Zo ja, wat zou je dan voor hulp willen?	
<u>Slotvraag</u>	
23. Wat wil je nog zeggen over dit onderwerp wat niet aan bod is geweest?	

2.2 Interviewschema LOB-betrokkenen

De vragen die voor de analyse gebruikt zijn, zijn in het geel gemarkeerd

Interviewprotocol focusgroepgesprekken betrokkenen bij LOB

Naam gespreksleider:

Namen betrokkenen:

School:

Datum van het interview:

Tijdstip van het interview:

Vooraf laten invullen/inventariseren:

1. Naam
2. Wat is uw functie binnen de school?
3. Persoonskenmerken: leeftijd, sekse, etnische herkomst (niet verplicht)
4. Welke opleidingen heeft u gevolgd?
5. Hoeveel jaar bent u betrokken bij LOB op uw school?

Introductie: bedanken voor tijd, benoemen doelen gesprek, inschatting gespreksduur

Belangrijk om te weten:

- Tijdens het interview wordt een geluidsopname gemaakt, waardoor naderhand het gesprek uitgewerkt kan worden.
- De opnames worden uitgetypt en geanonimiseerd. Hierna wordt de opname van het interview verwijderd. Er worden in de verslaglegging geen namen genoemd of andere informatie die ervoor kunnen zorgen dat uitspraken naar individuele docenten terug te leiden zijn.
- Deelname aan dit gesprek is vrijwillig en het staat u vrij om ermee te stoppen als u niet verder wilt gaan. Daarvoor hoeft u geen reden op te geven.

Ondertekening toestemmingsformulieren

Focusgroepgesprek

<u>Startvraag (voor iedereen)</u>	
1. Wat is uw rol en wat zijn uw taken op dit moment op het gebied van LOB? In welke leerjaren? Bij welke onderwijsniveau's?	Plenair
<u>LOB beleid</u>	
2. Is op deze school LOB beleid uitgewerkt? Waarin is het LOB beleid vastgelegd? Wie waren betrokken bij het opstellen van dit beleid?	Plenair
3. Zijn alle betrokkenen bij LOB (docenten, mentoren, decanen) voldoende bekend met het LOB beleid? Is er voldoende draagvlak voor?	op een lijn gaan staan - van voldoende bekend – onbekend

4. Is het LOB beleid duidelijk terug te zien in aanbod van LOB op uw school? Is bij de keuze voor het LOB-aanbod bekeken of het aanbod aansluit bij het LOB beleid?	op een lijn - van heel duidelijk - beetje duidelijk
5. Hoeveel tijd (in het lesrooster en bij de docenten/mentoren/decanen) wordt aan LOB besteed in de verschillende leerjaren? Is dat voldoende?	Plenair
6. Wordt er aandacht besteed aan evaluatie van het LOB beleid?	
7. Met welke loopbaancompetenties werken jullie? Waarom?	

<u>Bespreken quickscan</u>	
→ Indien nodig: verduidelijkende vragen stellen over ingevulde quickscan	uitprinten quickscan en vragen voorbereiden
<p>blz 1 A - 4 x met ouders en leerling - ook loopbaangericht? D - hoe wordt kwal spel ingezet E Hangt v profiel af - gastspreker of bedrijfsbezoek g beroepenmarkt = hetzelfde als opleidingenmarkt i wat houdt veel samenwerking met mbo in?</p> <p>blz 2 B is dit eigen initiatief? C proefles ism vervolgonderwijs - hangt v profiel af E voorbereidende opdracht - er i een soort stageboek - inhoud + gebruik F beroepskeuzetest komt terug in gesprekscyclus. Hoe?</p> <p>blz 3 Onstage in klas 2. Klas 1 meeloopdag met? 3 en 4 blok en lintstage. Allemaal externe aanbieders? Wat is skill talents? basisTraining loopbaancoach voor alle coaches - eenmalig, herhaling</p> <p>blz 4 KJW geen opdracht. Hoe komen ll-en tot keuze workshop? ll-en maken geen portfolio of pws over KJW wat houdt de reflectieopdracht in?</p>	

<u>LOB in de onderbouw</u>	
8. Wanneer maken leerlingen in het vmbo een profielkeuze op uw school? Welke profielen worden er aangeboden?	Plenair
9. Hoe worden de leerlingen voorbereid op hun profielkeuze? (doorvragen over informatie en begeleiding)	Vraag 9 en 10 op flap. Deelnemers antwoorden op post its

10. Wat vinden jullie van het huidige LOB-aanbod in de onderbouw? Zijn jullie tevreden over het aanbod van LOB? Waarom wel/niet?	
<u>LOB in de bovenbouw</u>	
11. Hoe worden de leerlingen voorbereid op hun studiekeuze voor het mbo? Kunt u voorbeelden geven?	Vraag 11 en 12 op flap. Deelnemers antwoorden op post its
12. Wat zijn LOB-activiteiten die de leerlingen goed helpen bij het maken van een studiekeuze voor het mbo? Wat voor activiteiten werken minder goed?	
NB: Als de LOB-activiteiten genoemd worden in het gesprek anders zijn dan ingevuld in de quickscan, hierop doorvragen om duidelijk te krijgen wat er feitelijk plaatsvindt.	
<u>LOB leerlijn</u>	
13. Is er een doorlopende leerlijn voor LOB over de leerjaren heen? kunt u daar een voorbeeld van geven?/waaruit blijkt dat?	Plenair
<u>Implementatie en uitvoering LOB</u>	
14. Wat zijn de taken van de decaan/LOB-coördinator/mentoren/docenten op het gebied van LOB? Is die taakverdeling voor iedereen duidelijk? is decaan 1e of 2e lijn, wie stuurt aan op goede uitvoering, wordt er onderling afgestemd/gecontroleerd wordt hoe het beleid wordt uitgevoerd.	Plenair
15. Wordt van docenten/mentoren verwacht dat ze LOB op eenzelfde manier vormgeven, of is er ruimte voor eigen inbreng? Waarin verschillen docenten/mentoren wat betreft hun aanpak?	Plenair
16. Hoe is de schoolleider betrokken bij LOB	
17. Hoe worden de mentoren/coaches/decanen gefaciliteerd?	
18. Wat zijn de belangrijkste knelpunten in de uitvoering v LOB (a,b,c, d evt als doorvragen a. Wat zijn mogelijke knelpunten op organisatieniveau? (waaraan merkt u dat het niet goed gaat?) b. Wat zijn mogelijke knelpunten op docentniveau? (waaraan merkt u dat het niet goed gaat?) c. Wat zijn mogelijke knelpunten op leerlingniveau? (waaraan merkt u dat het niet goed gaat?) d. Zijn er specifieke knelpunten in de onder- of bovenbouw en/of in specifieke leerwegen? Kunt u voorbeelden geven?	Plenair
<u>Ondersteuningsbehoeften</u>	
19. Hebben jullie behoefte aan ondersteuning bij de organisatie, vormgeving en uitvoering van LOB? (bv. behoefte aan procesbegeleiding of de keuze van geschikte LOB-activiteiten) Zo ja, welke ondersteuning?	Plenair

<u>Expertise</u>	
20. Hebben docenten/mentoren specifieke opleidingen, cursussen of een training gevolgd in de laatste 3 jaar voor LOB? (bv. gespreksttraining voor loopbaangesprekken)	Plenair
21. Wat zou docenten/mentoren op deze school kunnen helpen om leerlingen nog beter te begeleiden bij hun loopbaankeuzes (profielkeuze, studiekeuze)?	Plenair
<u>Leerlingen</u>	
22. Zijn er groepen leerlingen/ouders die extra aandacht nodig hebben bij studiekeuze. (Uit onderzoek weten we dat jongeren uit gezinnen met een migratieachtergrond wat meer moeite kunnen hebben met loopbaankeuzes Merken jullie dat leerlingen met een (niet-westerse) migratieachtergrond andere of extra begeleiding nodig hebben bij het maken van loopbaankeuzes in vergelijking met andere leerlingen?)	Plenair
23. Wat zijn specifieke aandachtspunten voor leerlingen met (niet-Westerse) migratieachtergrond bij de profiel- en/of studiekeuzebegeleiding? Voorbeelden? 24. Doorvraag: Wordt hier op school ook extra aandacht aan besteed?	Vraag 23 en 26 op flappen op post its antwoorden en daarna bespreken
25. Doorvraag: Welke specifieke kennis of vaardigheden zijn nodig om deze leerlingen goed te begeleiden bij hun loopbaankeuzes? Zijn deze kennis en vaardigheden voldoende aanwezig in het team?	
26. Wat is er nodig om deze leerlingen nog beter te ondersteunen?	
<u>Ouderbetrokkenheid</u>	
27. Worden de ouders/verzorgers van de leerlingen betrokken bij LOB-activiteiten? Hoe?	Plenair
28. Krijgen ouders informatie over of begeleiding bij het ondersteunen van hun kind in het profiel- en studiekeuzeproses vanuit de school? Waarom wel/niet?	Plenair
29. Hebben ouders met een (niet-Westerse) migratieachtergrond andere informatie en/of begeleiding nodig? Waar merken jullie dat aan?	Plenair
30. Biedt de school andere begeleiding aan voor deze ouders/verzorgers? Zo ja, wat biedt de school aan? Zo nee, waarom is ervoor gekozen om dat niet te doen?	Plenair
31. Hoe ziet ouderbetrokkenheid bij LOB er idealiter uit?	Plenair
<u>Slotvragen (voor iedereen)</u>	
32. Heeft u nog wensen voor de toekomst als het gaat om LOB op uw school? of Welke wensen heeft u etc?	
33. Wat wilt u ons nog meegeven over dit onderwerp wat nog niet aan bod is geweest?	

Bijlage 3 - Format informatie- en toestemmingsformulieren

3.1 Informatie- en toestemmingsformulier LOB-betrokkenen

....., ...datum...

Geachte decaan/mentor/docent,

Misschien heeft u al iets gehoord of gelezen over het onderzoeksproject naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo dat de Rijksuniversiteit Groningen en het Kohnstamm Instituut uit Amsterdam uitvoert. **[Naam school]** vindt het erg belangrijk dat leerlingen goede studie- en beroepskeuzes maken en doet daarom mee aan dit project. In deze brief leest u er meer over en ook over hoe u mee kan doen.

Achtergrond onderzoeksproject

Leerlingen op het vmbo maken al op jonge leeftijd keuzes in het onderwijs die van grote invloed zijn op hun toekomstige carrière. Als de keuze verkeerd is, dan leidt dit vaak tot allerlei problemen zoals demotivatie, studievertraging (door switchen van opleiding) en voortijdig schoolverlaten. Het huidige LOB-aanbod op het vmbo is zeer gevarieerd. Scholen maken dikwijls gebruik van bestaande interventies van externe aanbieders om leerlingen te laten kennismaken met beroepsrichtingen door o.a. snuffelstages en werkbezoeken. Activiteiten die als bevorderlijk worden gezien zijn praktijkgericht, bevatten reflectiegesprekken en idealiter werken leerling, school en ouders samen aan het beroepskeuzeprocess. LOB op school is nog nauwelijks onderzocht op effectiviteit. Met dit onderzoeksproject willen we informatie over werkzame elementen van LOB en effectieve interventies toegankelijk maken voor scholen en scholen ondersteunen bij goede implementatie van LOB.

Aan het 3-jarige project zullen ±16 vmbo-scholen verspreid over het land meedoen. Deze scholen maken gebruik van verschillende interventies. Eén van de interventies die we in het project onderzoeken, is **[...naam interventie...]** op **[...naam school...]**.

Het onderzoek bestaat uit vier deelprojecten. In deelproject 1 is een literatuurstudie uitgevoerd om na te gaan wat er in de literatuur bekend is over effectieve aanpakken voor LOB. In deelproject 2, waar deze brief over gaat, voeren we gesprekken met decanen/mentoren/docenten en leerlingen over LOB en inventariseren we wat op uw school aan LOB wordt georganiseerd. In deelproject 3 zullen we een aantal scholen benaderen voor deelname aan het Innovation Lab, een verbeteringstraject waarin we scholen ondersteunen bij goede implementatie van LOB en meer specifiek **[...naam interventie...]**. In deelproject 4 bekijken we of het verbetertraject succesvol is geweest (voor de leerlingen en voor de school) en onderzoeken we bij de deelnemende scholen welke LOB-activiteiten en LOB-interventies aantoonbaar effectief zijn (bv. dat leerlingen minder onzeker zijn over hun keuzes en zich beter georiënteerd hebben op hun loopbaanwensen).

In deze brief vragen wij u toestemming voor deelname aan deelproject 2, waarin we gesprekken met decanen/mentoren/docenten voeren over LOB en inventariseren wat op uw school aan LOB wordt georganiseerd.

Wat betekent deelname voor u?

Aan het begin van het schooljaar wordt u uitgenodigd voor een groepsgesprek met in ieder geval een coördinator die betrokken is bij de interventie, een decaan van de onderbouw, een decaan van de bovenbouw, en 3-4 docenten/mentoren. Het groepsgesprek gaat over de invulling van LOB op uw school en over mogelijke knelpunten die u ervaart in de organisatie, vormgeving en uitvoering van studiekeuzebegeleiding.

Via deze brief vragen wij u om toestemming voor deelname aan deelproject 2. Het groepsgesprek (najaar 2021) duurt maximaal 1 uur. Deelname is vrijwillig en u kunt uw medewerking op elk moment stopzetten zonder opgaaf van redenen door een mail te sturen naar de projectleider (h.korpershoek@rug.nl). Uw gegevens worden dan verwijderd uit de databestanden. Dit is mogelijk tot aan het moment dat de gegevens geanalyseerd worden door de onderzoekers (31 december 2021). Wij hopen uiteraard dat u aan het project wilt deelnemen.

Privacy

De resultaten van het onderzoek worden vertrouwelijk en anoniem behandeld. In de onderzoeksrapportage worden geen namen van docenten of leerlingen genoemd. Wij willen graag geluidsopnames maken van het groepsgesprek, zodat we de gegevens achteraf goed kunnen verwerken. De geluidsopnames worden opgeslagen in een beveiligde omgeving binnen de Rijksuniversiteit Groningen waar alleen de leden van het onderzoeksteam toegang tot hebben. Als ISO-gecertificeerde onderzoeksinstituten houden we ons aan de richtlijnen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Als u vragen heeft over privacy, kunt u contact opnemen met de onderzoekers. Mochten de onderzoekers uw vraag niet kunnen beantwoorden dan kunt u deze voorleggen aan de Functionaris Gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen (via privacy@rug.nl).

Behoeft u meer informatie?

Mocht u meer willen weten over dit onderzoek, dan kunt u contact opnemen met ons.

Met vriendelijke groet,

Annet Hermans

info@vmbostudiekeuze.nl

Régina Petit

rpetit@kohnstamm.uva.nl

Hanke Korpershoek

h.korpershoek@rug.nl

<https://vmbostudiekeuze.nl/>

Toestemmingsformulier

Geachte docent,

Via dit formulier kunt u aangeven of u deel wilt nemen aan het groepsgesprek met docenten in het kader van het onderzoek naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo.

- Ik heb de uitleg over het onderzoek goed doorgelezen. Ik begrijp wat deelname aan het onderzoek inhoudt.
- Ik begrijp dat deelname aan het onderzoek vrijwillig is. Ik kies er zelf voor om deel te nemen. Ik kan op elk moment stoppen met deelname. Als ik besluit om te stoppen met deelname, hoef ik hiervoor geen reden op te geven.

Ik, ...,

docent aan het.....,

- Ja, ik geef **wel toestemming** voor deelname aan het onderzoek, bestaande uit een groepsgesprek met docenten in het kader van het onderzoek naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo, waaronder het gebruik van geluidsopnames.
- Nee, ik geef **geen toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek.

Handtekening

Plaats

Datum

N.B. Als deelnemer aan het onderzoek heb je recht op een kopie van deze geïnformeerde toestemming

3.2 Informatie- en toestemmingsformulier ouders

KOHNSTAMM
INSTITUUT

....., ...datum...

Geachte ouder(s) / verzorger(s),

Op het vmbo moeten leerlingen tijdens de opleiding al snel keuzes maken die van grote invloed zijn op hun toekomstige carrière. Op school maakt uw kind daarom kennis met verschillende beroepsrichtingen via bijvoorbeeld snuffelstages en werkbezoeken.

Om te weten te komen of dit soort activiteiten leerlingen helpen bij het maken van studie- en beroepskeuzes, werkt **[Naam school]** mee aan een onderzoek naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen en het Kohnstamm Instituut uit Amsterdam.

Wat betekent deelname aan het onderzoek voor uw kind?

De klas van uw kind doet mee aan het onderzoek. Via een groepsgesprek met een deel van de leerlingen wordt nagegaan welke behoeften de leerlingen hebben op het gebied van loopbaanoriëntatie en -begeleiding. We vragen naar de ervaringen rondom de profielkeuze en de keuze voor vervolgonderwijs. Binnen de klas zullen we een aantal leerlingen uitnodigen voor een groepsgesprek. Het groepsgesprek duurt maximaal 1 lesuur.

Toestemming

Voorafgaand aan het onderzoek vragen wij u om aan te geven of uw kind mee mag doen aan het groepsgesprek. Meedoen aan het onderzoek is helemaal vrijwillig en kan op ieder moment stop worden gezet. Dus als uw kind tijdens het groepsgesprek niet meer verder wil, dan mag en kan uw kind stoppen door dit aan te geven bij de gespreksleider.

Gebruik en bewaren gegevens

Alle antwoorden die uw kind geeft tijdens het groepsgesprek, worden vertrouwelijk behandeld. Dit betekent dat de uitgeschreven gesprekken beveiligd worden bewaard en dat alleen de onderzoekers de uitgeschreven gesprekken in kunnen zien.

Wij willen graag geluidsopnames maken van het groepsgesprek, zodat we de gegevens achteraf goed kunnen verwerken. De geluidsopnames worden eveneens opgeslagen in een beveiligde omgeving binnen de Rijksuniversiteit Groningen waar alleen de leden van het onderzoeksteam toegang tot hebben. Bij het verzamelen en verwerken van de gegevens gebruiken we geen echte namen van leerlingen. Dit betekent dat de onderzoeksresultaten nooit naar uw kind te herleiden zijn. Als er geschreven wordt over het onderzoek, zal de naam van uw kind dus nooit genoemd worden.

Rechten

Als u niet langer wilt dat uw kind meedoet met het onderzoek, kunt u dit aangeven bij de onderzoekers, door contact op te nemen met de projectleider. De gegevens worden dan verwijderd uit de databestanden. Dit is mogelijk tot aan het moment dat de gegevens geanalyseerd worden (31 december 2021). Als u vragen hebt over privacy, kunt u ook contact opnemen met de onderzoekers. Mochten de onderzoekers uw vraag niet kunnen beantwoorden dan kunt u deze voorleggen aan de Functionaris Gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen (via privacy@rug.nl).

Behoeftte aan meer informatie?

Mocht u meer willen weten over dit onderzoek, dan kunt u contact opnemen met ons.

Met vriendelijke groet,

Annet Hermans

info@vmbostudiekeuze.nl

Régina Petit

rpetit@kohnstamm.uva.nl

Hanke Korpershoek

h.korpershoek@rug.nl

<https://vmbostudiekeuze.nl/>

Toestemmingsformulier

Geachte ouder/verzorger,

Via dit formulier kunt u aangeven of uw kind mag deelnemen aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo.

- Ik heb de uitleg over het groepsgesprek goed doorgelezen. Ik begrijp wat deelname aan het groepsgesprek voor mijn kind inhoudt.
- Ik begrijp dat deelname aan het groepsgesprek vrijwillig is. Op elk moment kan er gestopt worden met deelname. Hiervoor hoef ik geen reden op te geven.

Ik geef hieronder aan of mijn kind wel of niet gevraagd mag worden deel te nemen aan het groepsgesprek:

Ik, ...,

ouder/verzorger van .....,

uit klas .... van **[Naam school]**,

geef toestemming voor de deelname aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo, waaronder het gebruik van geluidsopnames.

- Ja, ik geef **wel toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek; deze toestemming loopt tot december 2021.
- Nee, ik geef **geen toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek.

Handtekening

Plaats

Datum

N.B. Als deelnemer aan het onderzoek heeft u recht op een kopie van deze geïnformeerde toestemming.

3.3 Informatie- en toestemmingsformulier leerlingen

KOHNSTAMM
INSTITUUT

....., ...datum...

Beste leerling,

Op het vmbo moet je tijdens je opleiding al snel keuzes maken die van grote invloed zijn op je toekomstige carrière. Op school maak je daarom kennis met verschillende beroepsrichtingen via bijvoorbeeld snuffelstages en werkbezoeken.

Om te weten te komen of dit soort activiteiten je helpen bij het maken van studie- en beroepskeuzes, werkt **[Naam school]** mee aan een onderzoek naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen en het Kohnstamm Instituut uit Amsterdam.

Wat betekent deelname aan het onderzoek voor jou?

Via een groepsgesprek met een deel van de leerlingen wordt nagegaan welke wensen jullie hebben op het gebied van loopbaanoriëntatie en -begeleiding. We vragen naar je ervaringen rondom de profielkeuze en de keuze voor vervolgonderwijs. Het groepsgesprek duurt maximaal 1 lesuur.

Toestemming

Voorafgaand aan het onderzoek vragen we jou om aan te geven dat jij mee wilt doen aan het onderzoek. Meedoen aan het onderzoek is helemaal vrijwillig en je kunt op ieder moment stoppen. Dus als je tijdens het groepsgesprek niet meer verder wilt, dan mag je stoppen. Dit kun je aangeven bij de gespreksleider. We hopen natuurlijk dat je mee wilt doen, zodat we scholen goed kunnen adviseren over LOB.

Gebruik en bewaren gegevens

Alle antwoorden die je geeft tijdens het groepsgesprek, worden vertrouwelijk behandeld. Dit betekent dat de uitgeschreven gesprekken beveiligd worden bewaard en dat alleen de onderzoekers de uitgeschreven gesprekken in kunnen zien.

Wij willen graag geluidsopnames maken van het groepsgesprek, zodat we de gegevens achteraf goed kunnen verwerken. De geluidsopnames worden eveneens opgeslagen in een beveiligde omgeving binnen de Rijksuniversiteit Groningen waar alleen de leden van het onderzoeksteam toegang tot hebben. Bij het verzamelen en verwerken van de gegevens gebruiken we geen echte namen van leerlingen. Dit betekent dat de onderzoeksresultaten nooit naar jou te herleiden zijn. Als er geschreven wordt over het onderzoek, zal de jouw naam dus nooit genoemd worden.

Jouw rechten

Als je niet langer wilt meedoen met het onderzoek, kun je dit aangeven bij de onderzoekers, door contact op te nemen met de projectleider. Jouw gegevens worden dan verwijderd uit de databestanden. Dit is mogelijk tot aan het moment dat de gegevens geanalyseerd worden (*datum invoegen*). Als je vragen hebt over privacy, kun je ook contact opnemen met de onderzoekers. Mochten de onderzoekers je vraag niet kunnen beantwoorden dan kan je deze voorleggen aan de Functionaris Gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen (via privacy@rug.nl).

Behoeftte aan meer informatie?

Mocht u meer willen weten over dit onderzoek, dan kunt u contact opnemen met ons.

Met vriendelijke groet,

Annet Hermans

info@vmbostudiekeuze.nl

Régina Petit

rpetit@kohnstamm.uva.nl

Hanke Korpershoek

h.korpershoek@rug.nl

<https://vmbostudiekeuze.nl/>

Toestemmingsformulier

Beste leerling,

Via dit formulier kun je aangeven of je deel wilt nemen aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo.

- Ik heb de uitleg over het groepsgesprek goed doorgelezen. Ik begrijp wat deelname aan het onderzoek inhoudt.
- Ik begrijp dat deelname aan het groepsgesprek vrijwillig is. Ik kies er zelf voor om deel te nemen. Ik kan op elk moment stoppen met deelname. Als ik besluit om te stoppen met deelname, hoef ik hiervoor geen reden op te geven.

Ik geef hieronder aan of ik wel of niet wil deelnemen aan het groepsgesprek.

Ik, ...,

leerling van klas ..... van [**Naam school**],

geef toestemming voor de deelname aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo, waaronder het gebruik van geluidsopnames.

- Ja, ik geef **wel toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek; deze toestemming loopt tot december 2021.
- Nee, ik geef **geen toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek.

Handtekening

Plaats

Datum

N.B. Als deelnemer aan het onderzoek heb je recht op een kopie van deze geïnformeerde toestemming